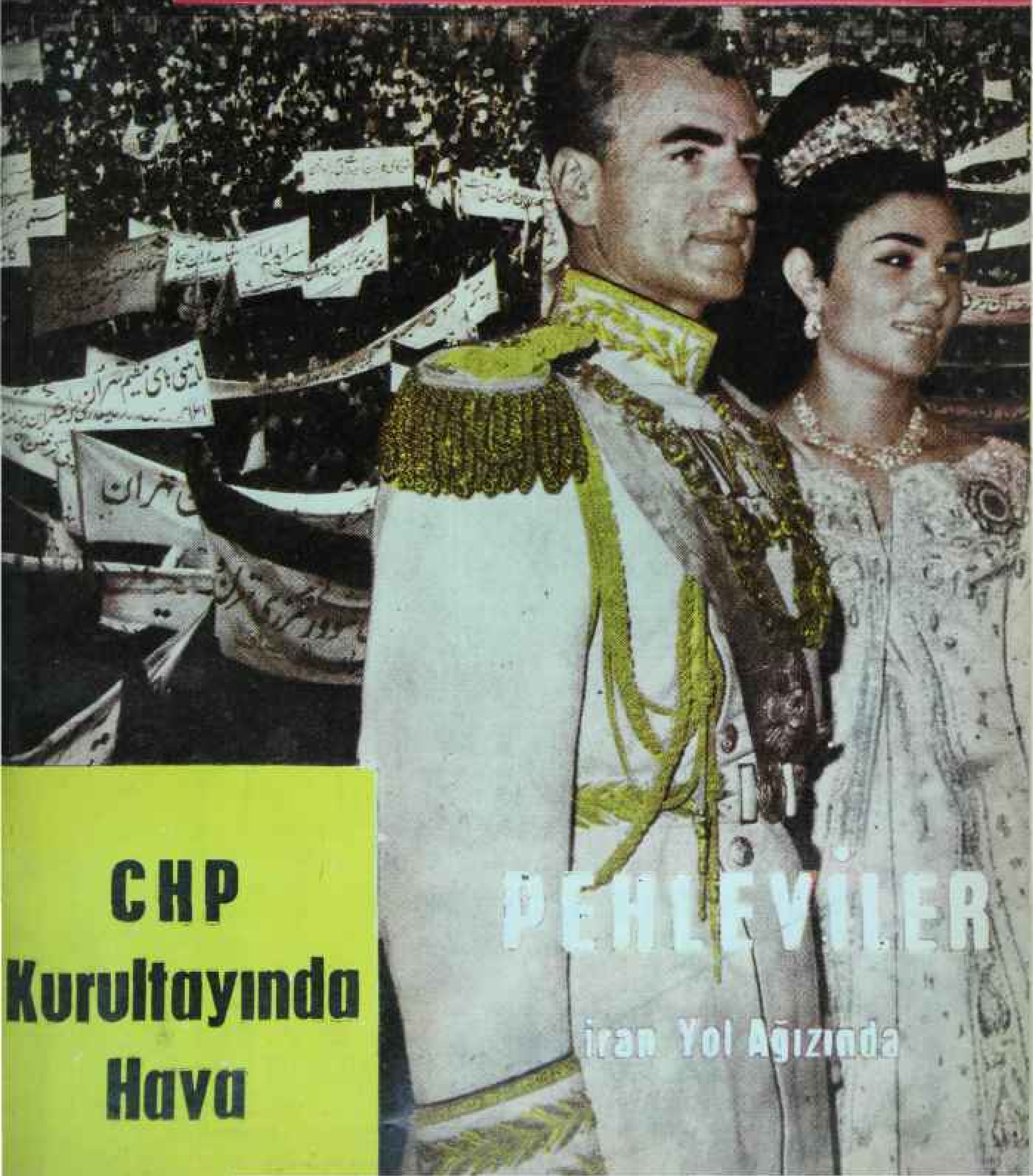
AKİS

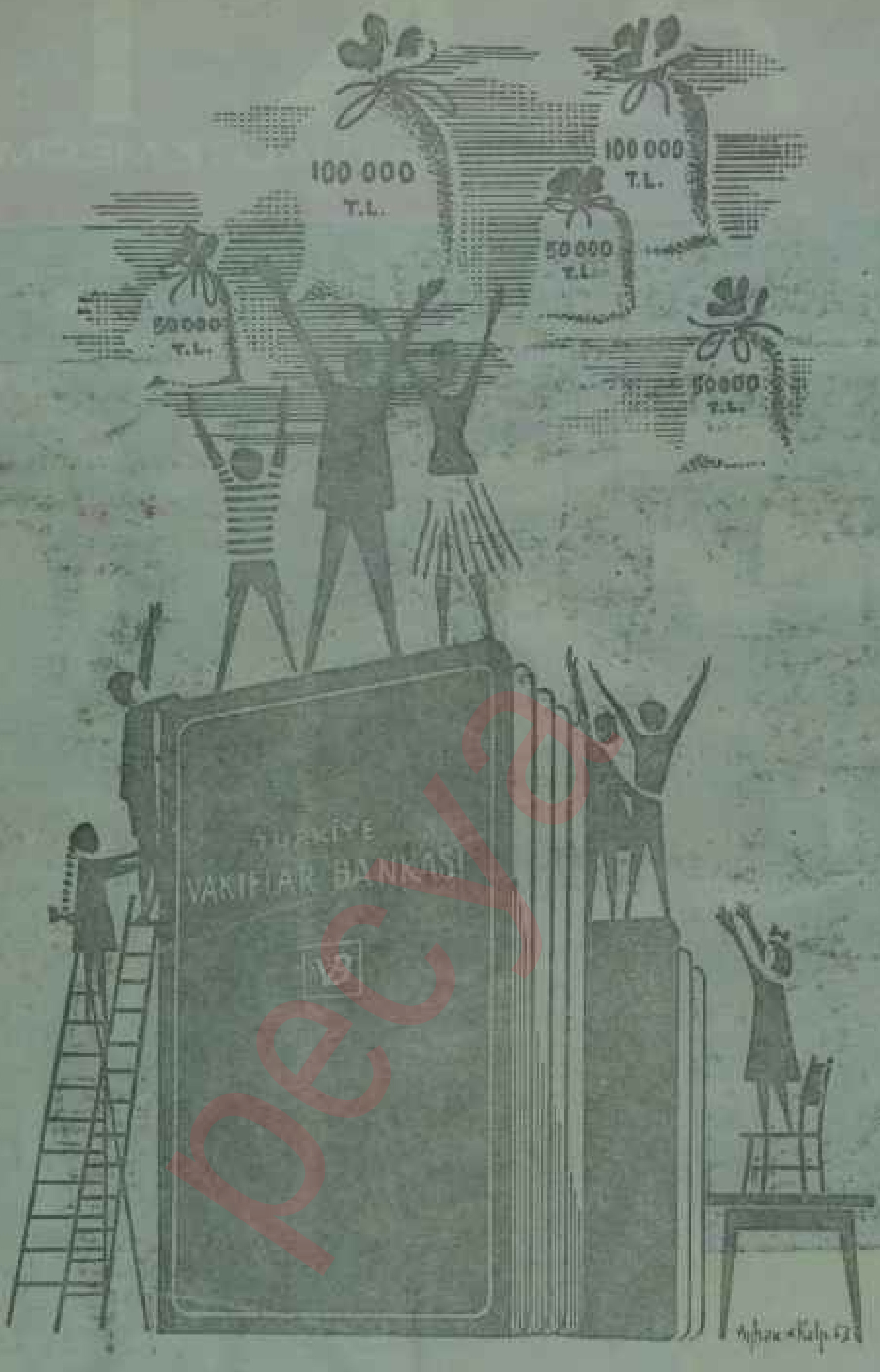
HAFTALIK AKTÜALİTE MECMUASI

PEHLEVİLER

İran Yol Ağızında

CHP Kurultayında Hava

100 000
T.L.
100 000
T.L.
50 000
T.L.
50 000
T.L.
50 000
T.L.
VAKIFLAR BANKASI
VB

Sayı : 539 Cilt : XXXI Yıl : 11

Sahibi
Mübin Toker
Başyazarı
Metin Toker

Yazı İşleri Müdürü
Y. Yüksel Erdem

Bu sayıda Yazı Kurulu
İç Haberler Kısmı: Kurtul Altuğ, Güneri Civaoğlu, Teoman Erel, Egemen Bostancı (İstanbul) Seyfi Özgene] (İzmir) — Dış Haberler Kısmı: Halûk Ülman — Magazin Kısmı: Jale Candan, Tüli Sezgin, Binin Anter, Hüseyin Korkmazgil Tiyatro: Naciye Fevzi, Lûtfi Ay — Sinema : Tarık Kakınç — Musiki: Daniyal Eriç — Yayınlar : İlhami Soysal.

Resim
Ali Parmakerli
Fotoğraf
Hüseyin Ezel
Erdoğan Çiftler

Klişe
Doğan Klişe Öz Atölyesi
Tel : 11 70 15

Yazı işleri
Rüzgârlı Sokak No 15/2
Tel: 11 89 92
P K 582

İdare
Rüzgârlı Sokak No: 15/1
Tel: 10 61 96

Abone Şartları
3 aylık (12 nüsha) 10.00 lira
6 aylık (25 nüsha) 20.00 lira
1 senelik (52 nüsha) 40.00 lira

İlân şartları
Santimi 20 lira
3 renkli arka kapak 1500 lira

AKİS Basın Ahlâk Yasasına uymayı taahhüt etmiştir.

Dizildiği yer
Rüzgârlı Matbaası

Basıldığı yer
Hürriyet Matbaası

Ankara

Basıldığı tarih:

15.10.1964

Fiatı 1 Lira

AKİS
HAFTALIK AKTÜALİTE MECMUASI

Kendi Aramızda

Sevgili AKİS Okuyucuları

Bu hafta iki ilgi çekici yazı ile karşınızdayız. YURTTA OLUP BİTENLER kısmımızın başında yer alan "CHP" yazısı, siz bu satırları okumağa başladığınız sırada başlıyacak olan CHP Büyük Kurultayının havasını yansıtmaktadır. Pek çok kimse, iktidar partisinin bu Kurultayına büyük önem vermektedir. Hattâ o kadar ki. pek çok vatandaş, CHP'nin ne olup ne olmadığı sualinin cevabını bu Kurultayda aramaktadır. Şüphe yok ki memleketin sağlam kuvvetlerinin nazarları da CHP Kurultayına çevrik olacaktır. Eğer bu Kurultayda da, AP kongrelerinde olduğu gibi, küçük hesaplar. yakışıksız oyunlarla vakit geçirilirse, eğer Kurultay lilk gününden son gününe birtakım önemsiz meselelerin halliyle uğraşırsa, hiç kimse şüphe etmesin, CHP de iyi not almıyacaktır ve bu durum, meselelerimizin hallinde büyük zorluklar husule getirecektir. CHP'ye ve demokratik rejime gönül vermiş pek çok kimse, organize tek parti hüviyeti gösteren ve üstellik omuzlarında hükümet etme sorumluluğunu taşıyan CHP'den, Büyük Kurultayında ana dâvaları ele almasını. memleketin gerçeklerine ışık tutumasını, tıpkı Muhalefet devrinde olduğu gibi, bunu millete açıklamasını beklemektedir.

Kurultayın başladığı anda kuliste gene bir veraset yarışı başlar ve memlekettin sağlam kuvvetlerinin arzuladığı meseleler deşilmezşe, hem CHP ne hem de memlekete çok yazık olacaktır. Zira CHP'nin karşısında, ciddiyetle bel bağlanacak bir başka siyasi teşekkül yoktur. ,

Bu derece önemli olan CHP Kurultayı öncesi çalışmalar AKİS ekipleri tarafından ciddi bir şekilde izlenmiş ve toplanan bilgi gene ayni titizlikle değerlendirilmiştir "CHP" başlıklı yazıda. Kurultayda okunacak olan rapordan parçalar da verilmektedir. Şimdiki ekibin hataları tam bir objektif sadakatiyle ortaya konulmakta ve çareler gene olayların ışığı altında verilmektedir.

Haftanın ikinci ilgi çekici yazısı, Başyazarımız Metin Toker tarafından kaleme alınan "İran" başlıklı yazıdır DIŞ GEZİLER genel başlıklı yarada Metin Toker. AKİS okuyucularına İranın "New Frontier"lerini anlatmaktadır. Bugün İranda yepyeni bir ekip işbaşında vazife görmektedir. Metin Toker bundan kısa bir süre önce İrana gitti ve hem Pehlevilerle - Rıza Şah Pehlevî ve zarif eşi Farah Diba - hem de İranın yeni "Ekip"'i ile görüştü Bir haftalık süre içinde Toker pek çok yer gördü ve her sınıftan İranlı ile temas kurdu. "İran'' yazısını beğeneceğinizi tahmin ediyoruz.

AKİS'in etlinizde tuttuğunuz sayısı hazırlanırken bir haber bomba gibi patladı : Üç sovyet kozmonotu fezaya fırlatılmıştı. Dış Polika sayfaları yazarımız Halûk Ülman hemen kollan sıvadı ve sovyet kozmonotlarının feza seyahatleriyle ilgili bilgiyi AKİS için derledi. DÜNYADA OLUP BİTENLER sayfalarımızda bu feza seyahatini takip edeceksiniz.

AKİS günlük ve haftalık olayları AKİS okuyucuları için bir sinema makinesi titizliği ve sadakatiyle takip etmektedir.

Saygılarımızla
AKİS

AKİS
HAFTALIK AKTÜALİTE MECMUASI
Yıl: 11 16 Ekim 1964. Sayı: 539 Cilt: XXXI

YURTTA OLUP BİTENLER

C.H.P. Meclisi Kurultay hazırlığında
Millete hesap verme zamanı

Millet

Gözler C.H.P.'de

Bu hafta memleketin siyasi nabzı, CHP'nin Ankarada yapacağı Kurultayda atacaktır. Tarih, CHP'ye karşı işin başından itibaren bir bakıma lûtufkâr, bir bakıma insafsız olmuştur. Bu teşekkülün çekirdeği İstiklâl Savaşında, genç şekli Atatürk devrimleri sırasında türk milleti için basit bir siyasî parti olmaktan çok ileri mâna taşımıştır. Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti kurtuluş yıllarımızda. Halk Fırkası kalkınma devrimizde bu hareketlerin ruhu olmuştur.

Bugün kader CHP'ni gene böyle bir noktaya getirmiştir. Şu anda milyonlarca türk, gerçek bir iyiniyetle "hal" hakkında, büyük bir endişeye sahip değildir. Karışıklık yılları geride kalmış, askerî darbelerden medet uman sergüzeştçiler tasfiye edilmiş veya sinmişlerdir. Ama Türkiyenin her tarafında, her çevrede "İsmet Paşadan sonra ne olacak?" sualinin sorulduğunu görmemezlikten gelme imkânı yoktur. İsmet Paşadan sonra CHP ne olursa, bu memleket o olacaktır. CHP, İsmet Paşa başındayken, o günlerin ağırlığını omuzlarında taşıyacak bir güce mutlaka erişmek zorundadır.

Türkiyede bir AP iktidarının, bugünkü" zihniyeti itibariyle bir AP idaresinin kurulabileceğini, bunun sürebileceğini sanmak için Türkiyedeki kuvvetler dengesinden hiç bir şev anlamamak lazımdır, Türkiyenin sağlam kuvvetleri bir AP devrine yeşil ışık vermeyeceklerdir. Buna karşı ellerindeki bütün imkânlarla savaşacaklardın AP şu anda, bu millet için tehlikeli ne varsa, hiç olmazsa görünüş olarak onu temsil etmektedir. Fakat CHP İnönüden sonra neyi temsil edecektir? Bu sualin cevabı, memleketin sağlam kuvvetlerinin ona yeşil ışık verip vermeyeceğini ortaya koyacaktır. Mânasını, ruhunu ve birliğini kaybetmiş şahısların elinde çekiştirilip duran, prensibini bulamamış, çarık-âsâ politikasına dönmüş opportünist ve demagog bir CHP şimdiki AP den daha fazla ne tesire ne saygıya lâyık addedilecektir.

Kurultay gene "İnönünün siyasî mirası" edebiyatını bu hafta suyun yüzüne çıkartmıştır. Ortaya bir çok «Ve-

Yeni Bir Dünya

Metin TOKER

Tarafsız memleketlerin Kahiredeki festivalindsn sonra, bu hafta Tahranda Türkiye, İran ve Pakistan arasındaki üçlü Bölge Kalkınma Paktının Bakanlar seviyesindeki toplantısı açılıyor. Bu toplantının dikkat çekmesi için çok sebep vardır. Mesele, üç memleket idarecilerinin bîr takım gerçeklere cesaretle el koymaları ve bunların gereğini yapmalarıdır. Çombenin şenlendirdiği Kahire festivali, "Tarafsızlar" adı altında bilinen memleketlerin kendi aralarında müsbet hiç bir işbirliği kuramadıklarının delilini teşkil etmiştir. Mutabakat noktaları hep menfi işlerle ilgilidir ve bu bakımdan meşhur "Arap Zirve Toplantıları"nı hatırlatmaktadır. Tarafsızların çekirdeğini teşkil eden arap devletlerinin başları şimdiye kadar üç bir buluşmalarında arap milletinin refahını, ilerlemesini, kalkınmasını kolaylaştıracak bir formül ortaya koyamamışlardır. Her seferinde bir takım platonik lâflardan sonra söylenilen. İsrailin Filistinden çıkarılması şarkısı olmuştur Araplar bunu nasıl yapacakları hususunda dahi bir karara varamamışlardır. Ama Nasır bu toplantıları daima Batıya karşı bir politik şantaj vasıtası olarak kullanmıştır. Simdi de "Tarafsızlar" Kahirede bu çeşit bir bildiri yayın[1] ayarak dünyanın bütün meslelerini kendi akıllarınca çözmüşlerdir. Bu parlak fikirlerini gerçekleştirmek için ellerindeki bütün kuvvet iki blotan para sızdırmaktaki meharetlerinden başka bir şey değildir.

Bu halin, bildirinin altında imzası dahi bulunsa, pek çok "Tarafsız"' memlketi içten içe gayrımemnun bıraktığı bir gerçektir. Böyle memleketler bizim Üçlü Paktın etrafında, eğer meharet ve basiret gösterilirse, niçin toplanmasınlar? Meharet ve basireti göstermesi gerekenler bir yandan Türkiye ile İran ve Pakistandır diğer taraftan Batı bloku ve onun başındaki Amerikadır. Bugün Nasırın, dünyadaki saptai politikasının bu 1 numaralı şampiyonunun kendi memleketinde amerikan yardımı sayesinde ayakta durabildiği düşünülürse yaptığı propagandanın bedelini dolayısıyla, Amerikaya ödettiğii hesaplanırsa yeni bir dünyanın doğmakta olduğu şu sırada Batı blokluna düşen görevler daha kolaylıkla anlaşılır.

Üçlü Bölge Andlaşmasını elbette *ki* önce anldlaşmanın tarafları canlı bir varlıkk haline getireceklerdir. Üç memleket kendi aralarındaki işbirliğine temel olarak politikayı değil de iktisadı maliyeyi ticareti ulaştırmayı seçmek suretiyle çok akıllıca davranmışlardır. Müşterek politika bu temelin üstünde yükselen bir bina olacaktır. Tahran toplantısını Kahire festivalinden ayıran büyük fark budur. Kahirede toplananlar arasında ne iktisadi, ne mali ne sosyal hiç bir işbirliği yoktur Hiç bir müsbet çalışmaya girişilmemiştir. Ortaya hiç bir eser çıkarılmamıştır. Bir masanın etrafında toplanmak büyük lâflar etmek yüksek politika yapmak ve bildiri imzalamak.. "Tarafsızlar" *b*u noktadan ileriye gidememişlerdir.

Eğer biz kendi bölgemizde kökü politikadan daha derinlere inen bir işbirliğinin her *göz* tarafından görülebilecek eserlerini süratle verebilirsek bunun çok millet üzerindeki cazibesi inanılmaz kuvvette olacaktır. Bunu sağlamanın çaresi işbirliğini spektaküler hale getirmek, ortaklıktan bîr takım politikacıların değil, üç memleket halkının faydalandığını göstermektir. Türkiye, İran ve Pakistan şüphesiz Avrupadakine benzer bir Müşterek Pazar karmak imkânlarına sahip değildir. Ama o zihniyet içinde birleştirebilecekleri çok sanayi ve ticaret, ulaştırma dalı vardır. Bu yapılabilirse, herkes samimiyetle bu hedefte birleşirse meyva alına zamanı çabuk gelecektir. Dünya milletleri bugün afakî politika meselelerinden çok karınlarının daha iyi doymasına önem vermektedirler. Aslında Türkiye de. İran da, Pakistan da çok fakir memleketler değildir. Bir çok kaynak müştereken işletilirse ve herkes ötekine destek olursa verim artacaktır.

Üç memleket büyük politika meselelerinde zaten aynı görüşe sahiptir. Bizler için dünyanın iki blokuyla "dürüst münasebetye sahip olmak esastır. Bugün Pakistan, Batının kendisine karşı olan gerçekten haksız tutumu yüzünden belki de hepimizden' fazla hassasiyet göstermektedir. Ama İran ve Türkiye Batıya pek mi fazla güvenmektedirler? Ancak bu İran ile Türkiyeyi her tarafla ancak ihtiyatlı bir yakınlaşma politikasının ötesine götürmemiştir İran ve Türkiyenin Üçlü Andlaşma içindeki tesirleri Pakistan da aynı yolda tutabilecek güçtedir. Bu itibarla Bölge Paktı aynı zamanda bir siyasî kuvvet olarak da kendisini hissettirmekten geri kalmayacaktır. Ama politika sahasındaki bu işbirliği muallâkta durmayacak daha gündelik hayatla ilgili çeşitli sahalardaki işbirliğnin üzerine oturacaktır. Tıpkı insanlar gibi milletler de. hisse senetleri para getiren şirketlere ortak olmaya meyyaldirler ve bunda haksız değillerdir. Üçlü Paktın milletlere bir şey kazandırdığı görüldüğü dakikada bıı pakt bir cazibe merkezi haline gelecektir.

Şimdi, bir yandan Nâsır ruhi sandalcıların mehareti diğer taraftan Amerikanın saflığı sayesinde hisse senedi prim yapan ortaklık «Tarafsızlar" ortaklığı gibi görünmektedir Ama bu prim bir ciddi temellin değil politik bir santaim eseridir. Amerika bu blöfü görmediği, şantait kabul etmediği gün bütün abide bir iskambil kartından şato gibi yıkılcaktır ve en altta kalan Nasırın kendisi olacaktır.Şimdi garip bir tezat *ihtiyaç* içinde olanlar muhtaç bulundukları kimseler üzerinde baskı yapmaktadırlar. "Tarafsızlar" sadece Birleşmiş Milletler kararlarında birer oya sabin olmalarına güvenmeketedirler Amerika bu yüzden kendilerine karşı boynu eğik durumdadır. Halbuki Amerka bu muzir cereyanın bir kaç elabasısının canının yanımasına imkan bıraksa onların maddi ve manevi yardımına hemen koşmasa dünyadaki Batı aleyhtarlığı revacta olmaktan kalkacaktır.Yazık li Washington bunu görmemekte ve herkesin işini güçleştirmektedir.

Her halde Tahran toplantısında üç memleketin Bakanları geniş ufuklara sahip olarak masanın başına oturmalıdırlar ve girişilen hareketin dünyanın kaderine müsbet tesir edecek bir hareket olma şansını taşıdığını hatırlarından hiç çıkartmamalıdırlar.

liaht" adı atılmaktadır. Bütün bunlar havanda su döğmekten farksızdır ve çekişmelerin hepsini mânâsız hale getiren bir gerçek gözlerden kaçmaktadır. İnönünün veliahtı bir şahıs, hat tâ bir zümre, bir ekip olamaz. İnönünün veliahtı ancak fikirler olabilir. Bu fikirleri bir ekip yürütecektir. CHP bu Kurultayında kendisini bulmakla mükelleftir. Millet eski büyük partinin neyi temsil ettiğini bilmek istemektedir. Buna, siyasî istikrar bakımından da ihtiyaç vardır. Demokrasi bir partiler rejimidir ve bizimkinin talihsizliği ortada iki değil, bir tek partinin bulunmasıdır. Üstelik o partiyi parti yapan da İsmet Paşadır. İsmet Paşadan sonra o parti de bir zor devrin güçlü dalgaları altında kaynayıp giderse geriye bir şey kalmayacak, Türkiye çok karanlık bir karışıldığın içine düşecektir. Türkiyeyi bundan kurtarmak CHP'yi bekleyen ödevdir ve CHP için bu kabildir Bu haftanın ortasında başlayacak Kurultay, CHP nin kendisinin bunu hangi nisbette idrak ettiğinin ölçüsü olacaktır.

C. H. P.

Harman sonu

Bu haftanın ortasında Çarşamba günü. Başbakan ve CHP Genel Başkanı İsmet İnönü. Çankayadaki Pembe Köşkün alt salonunda Özel Kalem Müdürü Necdet Colpa, CHP Kurultayında yanacağı açış konuşmasını dikte etti. CHP Genel Başkanı bu konuşmasında memleket gerçeklerini ortaya kovduktan sonra evvela CHP'nin tarih! sorumluluğunu Kurultaya ifade ediyor, sonra da dertlerimize çare bulma konusunda CHP'lilere ışık tutuyordu.

Ancak, Sovyetlerin fezaya üç kozmonot fırlatmasından mülhem, haftanın başlarından itibaren CHP Genel Merkezinde kulaktan kulağa fısıldanan bir espri bugün cok revaçtadır: "Biz feza yarısında Rusyadan ileriyiz. Çünkü CHP. epeydir boşlukta dö nüyor..."

C.H.P. Genel Başkanı İnönü C.H.P. Meclisinde Işık *tutuyor.*

Bu espriyi hemen benimsiyenleri" çoğunluğunu, bu haftanın sonlarında Cuma günü yapılacak olan CHP Büyük Kurultayına katılmak üzere Anka rada toplanmaya başlıyan teşkilât delegeleri teşkil etmektedir Otel salonlarında, politikacılarca pek sevilen Bulvar kahvelerinde. Genel Merkez koridor larında birbirleriyle dertleşen delegeler, nabız yoklamak amacıyla, gülümseyerek sözü bu espriye getirmekte sonra da içlerini dökmektedirler. Delegelerin şikayetlerinin hedefi çok defa Genel Merkez olmakta ve Partinin üst kademesinin ataletinden yakınılmaktadır. Delegelere göre, "baş böyle olunca, traş da pek farklı olmamakta, teşkilât verimli çalışamamaktadır". Gerçekten, da ha geçen yıl tamamlanmış olması gereken 11 kongreleri, birkaç gün önceye kadar devam etmiş, yardımcı kurultay lardan Kadın Kolları Kurultayı ancak haftanın başlarında Salı günü yapılabilmiştir. Gençlik Kollan Kurultayı ise bu satırların yazıldığı sırada hâlâ devam etmektedir.

Ancak teşkilâta karşı ilgisizlik, Genel Merkeze yöneltilen şimşeklerden sa dece bir tanesidir. Bir diğer, yakınma konusu da Partinin üst kademelerinde bulunanların teşkilâtla Hükümet arasında irtibat kuramamalarıdır CHP li seçmen bu yüzden partisine kırgındır. Delegeler iltimas istemediklerini, ama hiç değilse haklı müracaatlarına bir cevap verilmesi gerektiğini tekrarlamaktadırlar. Delegelerdeki bu kırgınlık, Kurultayın havası bakımından şimdiden bir fikir vermektedir. Daha önceki kurultaylarda olduğu gibi bir Gülek meselesi - Kasım Gülek geleneği bozmamış ve kurultay arefesinde Parti Meclisine müracaat ederek yeniden par tiye alınmasını istemiştir. Ama bu defa kendisini destekliyen birkaç müzmin Gülekofilden başka kimse yoktur - söz konusu değildir. Ayrıca bu tip büyük topluluklarda ekonomik ve sosyal meselelerin ciddi olarak ele alınamadığı, daha önceki kurultaylardan edinilen tec rübelerle sabittir. Bu bakımdan Cuma günü başlıyacak olan Kurultayın en 5-

nemli yönünü Parti Meclisi seçimleri teşkil etmektedir. Genel Merkezdeki, bugünkü kadrodan pek memnun olmı yan teşkilât mensupları, oylarını, gerçekten çalışmak isteyenler için kullanmak temayülündedirler Delegeler istek lerini şöyle formüle etmektedirler: "Partizan değil, seçmenine karşı candan ve samimi hükümet, dinamik bir Genel Merkez kadrosu..."

Dağ fare doğuruyor.

Genel Merkez ise kendisine, yöneltilen ve çatısı üzerinde çakmakta olan bu şimşeklere karşı doğrusu pek de kuvvetli değildir. Merkez Yönetim Kurulu tarafından hazırlanarak Parti Meclisinde redakte edilen faaliyet raporu, parti çalışmalarından çok. Hükümet icraatının bir kritiği niteliğin dedir.

Parti çalışmaları İç politika ve İktisadi - sosyal durumdan müteşekkil üç bölümlük raporun delegeler için asıl önemli olan ve Parti Meclisinin dolayısıyla Genel Merkezin de başarı nisbetini gösteren birinci bö ülmü yuvarlak cümlelerle geçiştirilmiştir. Bu bölümde uzun uzun. il ve ilçe kongrelerenin geçen yıl tamamlanamamış olmasının nedenleri üzerinde durulmakta ve 20-21 Mayıs isyanı gibi kongelerle hiç ilgisi olmıyan bazı iç olaylar sebep olarak ileri sürülmektedir Raporda parti calışma olarak gösterilenbilen yegane *müspet* faaliyet muhtelif tarihlerde İzmir Samsun Bursa Lüleburgaz Kayseri Antalya vee Adanada yanılmış olan bölge toplantıları ile Ankarada iki defa toplanan iller kongresidir. Ayrıca DP devrinde Hazineye intikal etmiş olan CHP mallarının Anayasa Mahkemsi kararıyla geri alınması da bir Genel Merkez başarısı olarak teşkilâta sunulmaktadır.

Birinci bölümün birkaç sayfası da seçimlere ve bu arada CHP nin aldığı oy miktarına ayrılmıştır. Buna göre, 1961 seçimlerinde CHP nin oy oranı yüzde 36,7 iken, bu oran 1963 mahalli seçimlerinde yüzde 37,4 'e yükselmiş, 1964 Senato seçimlerinde ise yüz de 41,16 'yı bulmuştur. Seçimler kısmında ayrıca Muhalefet çevrelerinin çıkardığı söylentiler üzerinde durularak, CHP ye oy vermiyen yerlerde yol, köprü yapılmıyacağı, bankaların buralara kredi vermiyeceği, bu yerlere su getirilmiyeceği yolundaki ilhamlar kesin olarak yalanlanmaktadır.

Raporun İç politika bölümünde ise CHP 'nin amaçları beş madde halinde ifade edilmektedir. Bunlar, bölümün başında şöylece sıralanmaktadır:

— Atatürk ülkü ve ilkelerini savunmak

— Memlekette siyasî emniyet ve huzuru sağlamak

— Partilerarası münasebetlerde medenî ve seviyeli bir ortam yaratmak

— Anayasada ifade edildiği gibi, 27 Mayıs Devriminin amacı olan demokratik ve sosyal hukuk devletini gerçekleştirmek ve geliştirmek

— Demokratik düzen içinde, sosyal adalet ilkelerine uygun olarak, plânlı iktisadî kalkınmayı ve bunun gerekli kıldığı reformları yapmak ve böylece geleceğin hür, müreffeh ve mesut Türkiyesini teminate bağlamak.

Bu bölümde ayrıca CHP nin vâdettikleri ve yaptıklarının kısa bir panoraması çizildikten sonra rejim meselesine temas eğilmekte ve "Şurası bir gerçektir ki. milletçe hasreti çekilen, arzulanan ve uğrunda mücadele edilen demokratik relim, bütün unsur ve müesseseleri ile kurulmuştur" . denilmektedir

Raporun en uzun kısmını "İktisadî ve sosyal durum" bölümü teşkil etmektedir. Bu bölümde ekonominin ne durumda devralındığı kısaca anlatılmakta ve sonra sırasıyla plânlı kalkınma, yıllık uygulama programları, kalkınma hızı. toprak reformu, tarım meseleleri, enflâsyon söylentileri, paranın iştira gücü, dış tediye muvazenesi, ortak pazar, sanayi faaliyetleri, piyasadaki durgunluk, para ve kredi politikası, ihracat, petrol araştırmaları gibi konular üzerinde durul maktadır. Daha çok Hükümet icraatının kısa bir kritiği niteliğinde olan bu bölüm objektif bir görüşte kaleme alınmış ve hattâ yer yer Hükümet tenkid bile edilmiştir. Meselâ tasarruf bonoları meselesinin hâlâ bir hâl çaresine bağlanamamış olması, sanayi kredilerinin yüksek faizle verilmesi sebebiyle amaca hizmet etmediği, bu tenkidlerden bazılarıdır.

Kemal Satır

Raporun bu bölümünde ayrıca, eğitim ve sağlık konularına da geniş yer verilmiştir.

Komisyonlar

Parti Meclisi Faaliyet Raporunun yanı sıra, Genel Merkezdeki kurultay hazırlıklarının ağırlık merkezini komisyon çalışmaları teşkil etmektedir. Bu komisyonlardan özellikle Feyzioğlu, Güneş, Aksal Ecevit ve Baltadan kurulu olan "Ana Dâvalar Komisyonu" çalışmaları CHP nin bun dan sonraki faaliyetlerine bir yön vermek bakımından son derece önemlidir. Daha önceki kurultaylarda açıklanmış bulunan "İlk Hedefler Beyannamesi" veya "Temel Hedefler Be yannamesi" nde öngörülen Anayasa teminatı, çift meclis, seçim emniyeti, nisbî temsil sistemi, hakim teminatı, basın hürriyeti ve ispat hakkı, üniver site muhtariyeti, memur teminatı - Danıştaya müracaat - , serbest sen dika faaliyeti, grev, lokavt, toplu sözleşme antidemokratik kanunların kaldırılması gibi vaadler gercekleştirilmiştir. Şimdi, Partinin bundan son raki hedeflerinin tesbiti gerekmektedir. Ancak, komisyon geçen haftanın başlarında kurulmuş olmakla beraber, yeni hedeflerin tesbiti fikri havil eskidir. Komisyonun görevi, aylardır Parti Meclisi toplantılarında olgunlaşmış olan bazı fikirleri metin haline getirmekten ibarattir. Komisyon Cumartesi Pazar ve Pazartesi günleri çalışarak beyannamenin ilk taslağanı hazırlamış ve gerekli değişiklikler yapılmak üzere Çarşamba günü Parti Meclisine sunmuştur. Burada kabul edilecek olan metin. Cuma. günü gene aynı maksatla Kurultayda seçilecek başka bir komisyon tarafından incelenecek ve nihai şeklim Kurultay da alacaktır.

CHP nin sosyal adalet anlayışını ve iktisadî görüşünü aksettirecek olan bu beyannamede iktisadi kalkınmanın hızlandırılması için bazı tedbirler ileri sürülmekte Temel Hedefler Revan namesinde bulunan ve şimdi Kalkın-

ma Plânına girmiş olan bazı prensip lerin uygulaması hakkında tavsiyeler de bulunulmaktadır.

Genel Merkezde faaliyet halinde bulunan bir diğer komisyon da, Kurultayda yapılması düşünülen tüzük değişiklikleri üzerinde durmaktadır. Hazırlanan tâdil taslağına göre 6 numaralı kanunla Merkez ilçelerinden alınmış olan görevler, 228 numaralı kanunun yürürlüğe girmesi üzerine tekrar bu kuruluşlara verilecektir. Ayrıca ilce ve 11 kongrelerinde nisap ve hangi üyelerin oy kullanabilecekleri gibi meseleler de yeniden düzenlenmekte, Kurultayca seçilen Haysiyet Divanı üyelerinin, müteakip kurultayda ta bir delege olmaları fikri kabul edilmektedir.

Delege sayısı

Ancak, en önemli değişiklik teklifi, kurultaya katılacak üye sayısı ile. ilgilidir, 1500 kişinin katıldığı büyük kurultaylarda ciddi meselelerin arka plâna itildiği ve daha çok kulis oyunlan ile uğraşıldığı noktasından hareket eden komisyon üyeleri. illerden gelen delegelerin sayısını her serim bölgesinin çıkaracağı parlâmento üyesi ile tahdit etmeyi uygun görmüşlerdir. Böylece illerden gelen 'ana kademe sayısı 600 'e düşmektedir ki bu rakkam, şimdiki delege sayısının yarısı kadardır.

Tüzükte yapılacak bir diğer önemli değişiklik de il, ilçe kongereleri ile kurultayların şimdiye kadar olduğu gibi her yıl değil iki yılda bir yapılmasıdır. Zira tüzüğün bu maddesi esasen uygulanamamaktadır. Nitekim 1950 'den bu yana ondört kurultay toplanması gerekirken, sadece sekiz kurultay toplanabilmştir. Ancak partirin bu iki yıllık peryotlarda atalete düzmesi de önlenmek istenmiş, bir yıl ilçe bir yıl il kongrelerinin toplanması öngörülmüştür. Tüzük değişiklikleri arasında bir yenilik de yardımcı kademeler olan Gençlik Kolları ve Ka-ın Kolları Genel Başbakanlarının otomatikman Parti Meclisi üyesi olmaları hususudur

Fiesta..

Genel Merkezde son hafta içinde kurulan, fakat birtürlü çalışmalarına başlımıyan bir komisyon. Kasım Gülekin falına bakmaktadır. Kurultay arefelerinde çıkışlar yağmaktan pek hoşlanan Gülekin tekrar partiye alınması için Genel Merkeze başvurması üzerine bu yıpranmış şöhretin durumunu incelemek ve bir kenar taslağı hazırlamak üzere Ferda Güley Tehsin Bekir Bolto ve Mahmut Hazerden müteşekkil bir komisyon kurulmuştur! Ancak Gülekin talihsizliği, komisyonun her üç üyesinin de bu enteresan milletvekilinin Partiye tekrar alınıp alınmamasından daha önemli bazı işlerde görevli olmalarıdır, Güley Kurultay hazırlıkları ile meşguldür, Baltanın Üniversite imtihanlarından başım kaşıyacak vakti yoktur, Hazer ise Ana Dâvalar Komisyonuna yardım etmektedir. Tabii bütün bu meşguliyetler arasında üç üyenin bir araya galip Gülekin durumunu görüşmeleri mümkün olmamaktadır.. Esasen parti menfaatleri açısından derhal görüşmeyi gerektirecek bir durumda söz konusu değildir. Sabırsızlanan, olsa olsa, Gülek ile birkaç yâr-i vefakârıdır ki bu da Gülekin hâlâ. Kurultayda oy toplayıp, Parti Meclisine girebileceği hüsnükuruntusundan kurtulamamış olduğunu göstermektedir. Zira, bu defaki Kurultayda yapılacak seçim mücadelesinin en son akla gelecek ismi Gülektir. Hattâ bir zamanlar kendisine İnönünün selefi nazarı ile bakılan Turhan Feyzioğlu, tekrar parlamağa başlıyan Nihat Erim bile mücadelenin dışında kalacaklardır. Genel Sekreterliğin ve dolayısiyle Başbakan Yardımcılığının bu şartlar altında rakipsiz adayı Kemal Satırdır, Ancak, teşlaattan gelen seslere kulak verenler, Genel Merkezle Hükümet arasındaki irtibatın zayıf olduğunu ileri sürerek Başbakan Yardımcılığı ile Genel Sekreterliğin birbirinden ayrılmasını istemektedirler. Bu görüş Hükümette de benimsendiği takdirde. Satır için iki koltuktan birini seçmek mecburiyeti doğmakta ve ortaya ikinci bir isim çıkmaktadır: Orhan Öztrak!. Ancak ne şimdiki durum ve ne de Parti ile Hükümetin ilgilerinin tamamen kesilmesi demek olan Başbakan Yardımcılığı ile Genel Sekreterliğin ayrılması meseleye kesin bir hâl çaresi bulacak görüşler değildir. Son günlerde özellikle Hükümet üyelerinin ortaya attıkları bir fikir iki Başbakan Yardımcılığı kurulmasıdır. Böylece yardımcılardan birinin görevi daha hafif olacak ve aynı zamanda Genel Sekteterliği uhdesinde bulunduracak, diğer Başbakan yardımcısı ise tamamen Hükümet işleri ile ilgilenecektir.

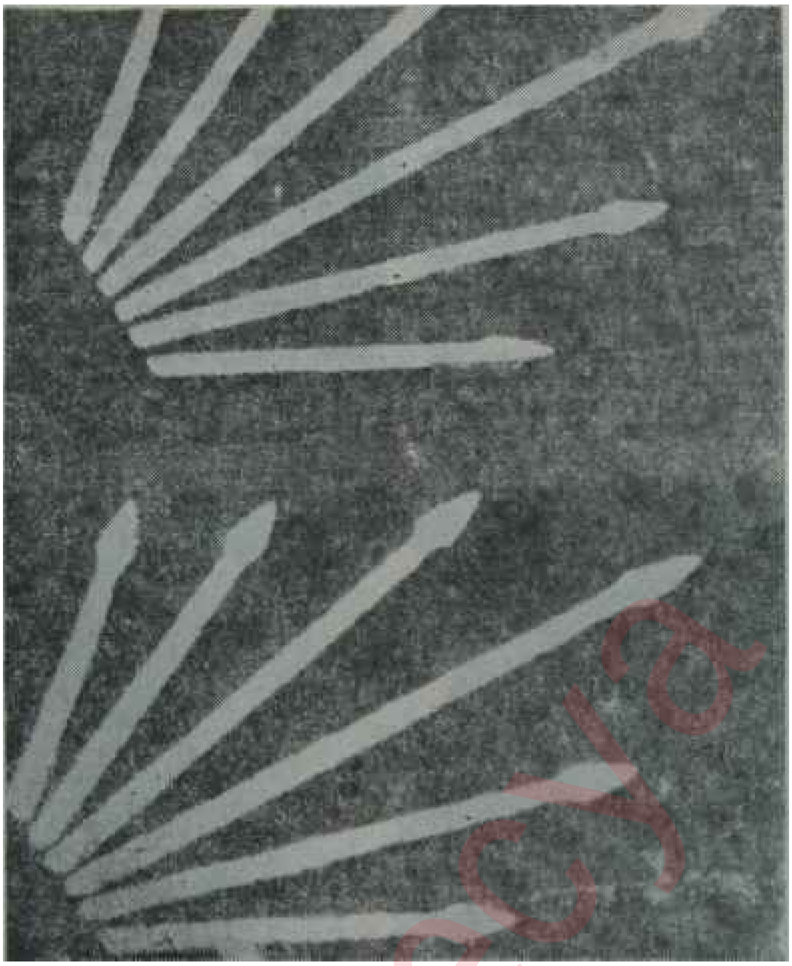
Kasım Gülek

Eski ağızda eski taam

Mücadelenin ağırlık merkezi

Paşa oynıyan Orhan Öztrak ve Kemal Satarın dışında asıl mücadele, Parti Meclisine girmek için yapılmaktadır. 40 kişilik Parti meclisi - Gençlik ve. Kadın Kolları Genel Başkanları ile İnönü bu rakkamın dışındadır - için şimdiden hemen hemen 100 aday mevcuttur. Kendi aralarında gruplaşaarak son derece kesif bir kulis faaliyetine giresen bu adaylar ileride oturacakları Bakanlık koltuklarını şimdiden paylaşmış bulunmaktadırlar

Grupların basında Turban Feyzioğlu ve takımı gelmektedir. Bu grupun faaliyeti, akıl ve ilim satma -yolunda olmaktadır. Kulaklara fısıldanan, parlak koltuk vaadlerinden çok ekonomik Ve sosyal görüşlerdir. Fevzioğlu ve arkalasları, programlarında büyük bir değişiklik olmadığı takdirde, uç çıkışlar yapmaktan sakınacaklar ve bol bol sosyal ekonomik nutuklar atacaklardır. Böylece delegeler üzerinde bırakılmak istenen tesir, kendilerinin sandalye için değil, hizmet için görev almak istedikleri yönünde olacaktır Fakat asıl yatırım, bundan sonraki kurultaylar için yaranmaktadır. Ancak Fevzioğlu ekibinin, hangi taktik denenirse denensin. Parti Meclisi için şanslı olduğu söylenemez zira gerek İbrahim Öktem ve gerek Çelikbaş hattâ Emin Paksüt bundan önce Parti Meclisine daima İnönünün tavsiyeleriyle girmişlerdir Kurultaylardan önce il. başkanlarıyla görüşen İnönü her defasında "Hürriyetçilere de oy verirseniz iyi olur" diye bir sinyal vermiş ve Fevzioğlu ekibi sırf bu yüzden birkaç yüz oy toplıyabilmiştir. Gerçi bu isimlerin hepsi de bakanlık yapmış ve şimdi isimleri az cok duyulur hale gelmiştir ama, ekibin durumu sene de pek parlak değildir. Bu gruptan sadece Feyzioğlunun seçileceği kesin olarak söylenebilir.

C.H.P. nin "Alfa Ok"u
Tarih karşısında

Bu defaki listeye girmesi ihtimali çok kuvvetli olan iki milletvekili, Kurultayda ana kademeye de soktukları delegelerle birlikte 300 kişi ile temsil edilmekte olan gençlerin destekledikleri Suphi Baykam ve Necip Mirkelâmoğludur. Bu iki milletvekili gençlerin yanısıra ana kademelerce de tutulmakta ve tanınmaktadır Bundan bir süre önce Fethi Celikbaşın, oyununa gelerek Grup Başkan Vekilliğinden istifa eden ve sonra da Parti Meclisine adaylığını koymıyan Suphi Baykam, şimdi gülümseyerek:

"— Mâni zail oldu Artık memnu avdet eder'" demektedir.

Suphi Baykam, ayrıca Kurultay Başkanlığının tek adayıdır.

Gençlerin destekledikleri diğer delegeler ise Sevki Aysan Bülent Ecevit ve adaylığını koyduğunu takdirde. yeni transfer Kâmuran Evliyoğludur Ayrıca yine yeni transferlerden Fahrettim Kerim Gökay ile Sırrı Atalay da seçim şansı yüksek adaylardır.

- Seçim mücadelesine katılacak diğer bir grup da Parti Meclisi üyesi olmıyan Bakanlardır. Ancak şimdilik bunlardan sadece Turhan Şahin şanslı görünmektedir.

Seçimlerde şanslı bir aday Nihat Frimdir. Fakat gerek Grupta ve gerekse teşkilâtta Erime fazla itimad edilmemekte. Genel Sekreterlik veya Başbakan Yardımcıcılığı gibi görevlere getirilmesinin hoşnutsuzluk yaratacağı ileri sürülmektedir. .

Bu arada Partdeki "Subaylar Grpu"nun da kendi aralarında toplanıp. Parti Meclisine girmenin yollarını araştırdıkları söylenmektedir. Bunlar sadece ekip çalışması yapanlardır. Bunun dışında ferdî olarak kendi kulislerini yapan pek çok politikacıya da rastlanmaktadır. Ferdi çalışanlar arasında en tutulan usul 15-20 lira verip birkaç liste bastırmaktır. Özellikle öğrenci cemiyetlerinde pek rağbet gören bu taktiğe göre bu pembe, mavi, sarı, rengârenk liste er delegelere dağıtılmakta ve bütün listelerin ilk sıralarında adayın kendi ismi bulunmaktadır. Böylece her listede aynı ismi gören delegenin psikolojik olarak tesir altında kalacağı ve önüne asıl liste geldiği zaman adayın ismini işaretliyeceği hesaplanmaktadır. Ama çok defa evdeki hesap çarşıya uymamakta ve delege bütün kulis oyunlarına, rengârenk listelere rağ men oyunu tanınmış isimlere kullanmaktadır. Bu bakımdan Parti Meclisinde büyük ölçüde bir değişiklik olması ihtimali zayıftır.

Dış Politika

Birlik kuvvettir

Bundan kısa bir süre önce İstanbulda, üç Devlet Başkanının -Türkiye, İran. Pakistan istirakiyle temelleri atılan üçlü işbirliği, haftanın sonlarında Cumartesi günü Tahranda imzalanacak bir anlaşma ile pekiştirilecektir Şimdilik sadece turizm ve kültürel yakınlaşma gibi konulara inhisar eden bu anlaşma, üç devlet arasında tam bu işbirliği kurmak yolunda atılan ilk adım lardır ve bunu pek yakında diğer anlaşmaların izlemesi beklenmektedir.

İstnbulda yapılan toplantıda Türkiye İran ve Pakistan Devlet Başkan ları bir işbirliği için prensip olarak anlaşmaya varmışlar fakat bu işbirliğinin hangi alanları kapsıyacağını husu sunu ve bu arada ortaya çıkması muh temel ihtilafları temel proileri hazırlıyacak olan çalışma gruplarına bırakmışlardı Bu bakımdan bu prensip anlaşması o zaman, tatbiki mümkün olmınyan veya kısır kalmaya mahkûm, laf üzerine kurulmuş, bir "sark birleşmesi'" olaralk kabul edilmişti. Bu arada, özellikle ticarî yakınlaşma üzerin de durulmakta ve her üç devletin de geri kalmış ülkeler olması sebebiyle birbirlerine, ihraç edecek malılarının bulunamıyacağı ileri sürülmekteydi.

Gerçi ticarî yakınlaşma sadece ihracat ve ithalat faaliyeti olarak kabul edildiği takdirde bu sözlerde bir gercek payı yok değildir ve mesela Türkiyenin Pakistandan ithal ettiği, tek mal tüttür ama. ticari işbirliğinin bu kadar dar çerçeve içinde mütalaa edilmemesi gerekir. Ticari - ekonomik işbirliği kavramı içine üç devletin müş tereken yapacağı sanayi, ulaştırma, turimz tarım gibi çeşitli alanlardaki yatırımlar da dahil edilebilir. Bu tip devlet yatırımlarının yanısıra üç dev-

letin tiacret odaları İstanbul toplantısından sonra daha yakın bir münasebet kurmuşlardır ve daha yoğun ticaret imkanlar iş adamları tarafından da araştırılmakadır.

İlk çalışmalar

İstanbulda yapılan toplantıda ilk projeleri hazırlamak üzere görevlendirilen 9 çalışma grupu -Sivil havacılık. Deniz nakliyatı, Kara ve deniz yolları, PTT, Bankacılık ve sigorta, Petrol, Ticaret, Turizm, Kültürel işbirliği grupları -, 29 Ağustostan itibaren Tahranda çalışmalarına başladı. Bir hafta kadar devam eden bu toplantılarda Türkiye, her çalışma grupunun kapsadığı alana tekabül eden Bakanlık temsilcileri tarafından temsil edilmekteydi. Bu temsilcilerin koordinatörü ise Dışişleri Bakanlığı I. Daire Genel Müdürü Özdemir Benlerdi. Bir hafta kadar devam eden çalışmalarda özellikte Turizm ve Karayolları ve PTT konularındaki görüşmeler son derece başarılı oldu. Gruplar hazırladıkları raporları 8 Eylülde gene Tahranda toplanan Plânlama Komitesine sundular. Tokyo seyahati sebebiyle bu toplantıya katılamıyan Devlet Plânlama Teşkilâtı Müsteşarı Memduh Aytürün yerine - Plânlama komitesi, Plânlama Teşkilât'arı baskanları seviyesindeydi - Türkiyeyi Devlet Plânlama Teşkilâtı İktisadi Plânlama Dairesi Başkanı Profesör **Besim** Üstünel temsil etti.

İki gün devam eden komite çalışmaları sırasında her çalışma grupunun hazırlandığı faaliyet raporu, işbirliği projeleri tek tek incelendi ve dokümanlara istinaden üç devlet plan lama mensuplarının imzalarını taşıyan bir rapor hazırlandı. Her çalışma grupu için birer bölüm ayrılmış bulunan rabor daha çok ilk neticelerin bir panoraması niteliğindendir ve işbirliği çalışmalarının devamı temenni olunmaktadır.

Sonuçlar

Gerek çalışma gruplarının gerekse Plânların Komitesinin raporlarına göre birçok alanlarda hukuki imkansızlılarla karşılaşılmış bulunulmaktadır. Bu alanlardaki hazırlıklar şimdilik henüz fizibilite çalışmalrı şeklindedir. Mesela Denizaltıları nakliyatı bunlardan biridir. Türkiye elinde bulunan özel teşebbüse ait gemilere naylun birime sıkıtısı çekmektedir. Oysa gerek İranın gerekse Pakistanın temayülü üç devletin istirakiyle yeni bir denizyolları şirketi kurulası şeklinde belirmektedir. Tabii daha eldeki gemiler naylun sıkıntısı içendeyken bunlara rakipler **çıkart**mak Türkiye açısından pek rantebi olmıyacaktır. Ancak, Dışişleri bu konuda kesin bir cevap vermemiştir. Şimdi bu alanda üçlü bir anlaşma yapmak üzere yeni formüller aranmaktadır.

Karayolları konusunda ise han çalışma grupunda ve hem de Plânlama Komitesindeki çalışmalaır sırasında hemen hemen hiçbir güçlükle karşılaşılmamıştır. Esasen konu, üç devlet arasında çok daha önceden ele alınmış ve uygulamasına da geçilmiştir. Demiryolları da tıpkı Karayolları gibi neresinden bakılırsa bakılsın bîr mesele arzetmemektedir

bazı teknik güçlükler sebebiyle yakın bir gelecekte anlaşmaya varılabileceğine ihtimal verilmemektedir.

Ticaret, başarılı müzakere alanlarından birini teşkil etmektedir. Bundan yirmi gün kadar önce İranla serbest döviz esasına istinad eden bir anlaşma imzalanmıştır. Hemen hemen aynı şartlarla Pakistanla da yeni bir ticari anlaşmanın yapılması için gerekli hazırlıklar tamamlanmak üzeredir. Bu arada, özellikle Pakistan gümrük serbestisine dayanan bir anlaşma üzerinde durmaktadır. Ancak gerek Türkiye ve gerekse Pakistanın Gatt üyesi olmaları sebebiyle böyle

Plânlama Müsteşarı Memduh Aytür
Yolculuk var

İşbirliğine dahil devletler tarafından hemen kabul edilen bir başka anlaşma da PTT ile ilgilidir. Önce Çalışma grupunda kabul edilen, sonra da Plânlama Komitesince onaylanan bu anlaşmaya göre İran, Pakistan ve Türkiyenin birbirleriyle olan ulaştırma hizmetlerinin PTT kesiminde belirli bir oranda ücret indirimi yapılacaktır Anlaşmanın önümüzdeki gün lerde Tahranda toplanacak Bakanlar Koseyinde de kabul edileceğine muhakkak nazarı ile bakılmaktadır. Havaycıları ile ilgili hazırlıklar ise henüz fizibilite çalışmaları safhasındadır ve

bir anlaşmanın nasıl formüle edileceği bilinmemektedir. Üstelik Türkiyenin hemen hemen aynı şartlarla bîr başka anlaşması, Ortak Pazar üyeliği söz konusudur. Şimdilik Pakistan - la yapılacak ticaret anlaşmalarının ağırlık merkezini uzun vadeli mal mu

Leyleği havada görmüş

Dışişleri Bakanı Feridun Cemal Erkin, henüz İspanya yolculuğunun yorgunluğunu üzerinden atmadan, Perşembe ve Cumartesi günleri Tahranda yapılacak olan üçlü işbirliği üyesi devletler Bakanlar Konseyine

Feridun C. Erkin
Buzlar eriyor

katılmak üzere. Ticaret Bakanı Fenni İslimyeli ve Devlet Plânlama Teşkilâtı "Müsteşarı Memduh Aytür ile ile birlikte İrana gitti. Erkin ve İslimyeli Tahranda, İran, Türkiye ve Pakistan arasında turizm ve kültürel sahada bir anlaşma imzalayacaklardır. Bu anlaşmaya göre, üç ülke arasın da kambiyo, bagaj ye pasaport formaliteleri basitleştirilecek, radyo ve televizyonlarda müşterek programlar hazırlanacak turist celbi için ortak yatırımlar yapılacaktır. Ayrıca gene bu anlaşmaya göre, üç devletin vatandaşları İran, Türkiye ve Pakistanda üç ay süreyle vizesiz kalabileceklerdir.

Erkin Tahrandaki görüşmeleri mü teakip Pakistan başkenti Karaçiye geçecektir Bakan burada. Pakistan devlet adamlarıyla Kıbrıs meselesini görüşecek ve bu temaslarda Asya - Afrika Bloku üzerinde tesirt olan Pakâstanın Kıbrıs messlesi ile ilgili olarak Türkiyeyi ne şeklide destekliyeceği tesbit edilecektir.

Fakat Erkinin bu ay içinde en önenili seyahati Moskovaya olacaktır. Türkiye Dışişleri Bakanı Moskovada Başbakan Krutcef tarafından kabul edilecektir. Erkinin Moskovada görüşülecek "elle tutulur bir mesele"si yoktur Ziyaret daha ziyade "buzların çözülmesi" ziyareti olacaktır, Ruslar asıl Krutçef ile İnönünün karşılıklı olarak birbirlerinin memleketini ziyaret etmesini istemektedirler.

Kıbrıs

Dağın ardındaki ümid

Geçen hafta Çarşamba günü Ankaraya gelen Birleşmiş Milletler arabulucusu Galo Plazza, Ankarada Başbakan İsmet İnönü, Başbakan Yardımcısı Kemal Satır ve Dışişleri Bakanlığı yetkilileri ile Kıbrıs Meselesini müzakere etti ve haftanın sonlarında Cuma günü Türkiyeden ayrıldı.

Önceki tutmuyla, rum tezine daha yatkın olduğunu gösteren Galo Plazza, bu ziyaretinde Türkiyeden, ta mamen değilse bile. fikirlerinde hayli değişiklikle ayrıldı. Arabulucu, özellikle Başbakan İsmet İnönü ile yaptığı görüşmede Türkiye, açısından Kıbrıs Meselesinin nasıl değerlendirildiğini ve getirilecek çözüm yolunun Türkiye için asgari şartlarım en yetkili ağızdan öğrendi. İnönü, arabulucuyla, gerek Başbakanlıktaki kabulü ve gerekse çankayadaki evinde verdiği öğle yemeğinde türk tezini anlatırken hep ayni temayı işledi: "Suni çözüm yolları aramayınız!"

Plazza. Esenboğadıan ayrılırken, rumlar tarafından ortam yaratılmadıkça Türkiyeden herhangi bir savaş tehdidi gelmiyeceğinden emin görünü yordu. Nitekim, gazetecilerin sordukları bir sonruyu, Plazza:

"— Türk Hükümeti, Kıbrıs konusunda donmuş, kalıplaşmış fikirlinden hareket etmemekte, dâvaya bir çözüm yolu bulmak üzere elinden gelen gayreti sarfetmektedir" şîkünde cevaplandırdı.

Ancak, arabulucunun Türkiye izlenimleri bundan ibaret değildir. Plazza, Ankarada kaldığı süre içinde, Türkiyenin sabrının artık tasmak üzere olduğunu da anlamış bulunmaktadır ve herhalde bundan sonraki temasları da bu isabetli tesbisin ışığı altında olacaktır. Plazma, hava alanından ayrılırken bu konuda. söyle dedi:

"— Meseleyi halletmek için kısa bir yol bulmam şarttır. Benim problemim daha fazla zaman kaybetmemek... Bütün dünyayı bir uçurumun kenarında daha fazla bekletmeye kim senin hakkı yoktur sanırım."

Plazza'nın çabaları kısa vadede bir çözüm yolu sağlayacak mıdır? Bu, henüz cevabı mechul bir sorudur. Ancak bilinen husus, arabulucunun hazırlayacağı raporun, Kıbrıs Meselesi Birlemiş Milletler Genel Kuruluna geldiğinde oyları büyük ölçüde etkiliyeceğidir.

Genel Kuruldaki oyların hiç değilse Tarafsız Blok olarak adlandırılan 47 üye tarafından ne istikamette kullanılacağının Kahire toplantısından sonra hemen hemen belli olmasıyla Plazza'nın raporu bir kat daha önem kazanmış bulunmaktadır.

Papazın oyununa gelenler

Kahirede toplanan tarafsız devletler liderleri, geçen haftanın sonunda bir bildiri yayınlayarak çeşitli meseleler üzerindeki görüşlerini açıkladıkları zaman, bu bildiride Kıbrıs Meselesine temas edecekleri de bilinmiyor değildi. Fakat doğrusunu söylemek: gerekirse, aklı başında hiç kimse, tarafsız devletler liderlerinin bir politikacı Papazın oyununa gelip, gerçekle" hiçbir ilgisi olmayan dilekler ileri süreceklerini sanmamıştı. Yayınlanan bildiride, bütün ülkelerin Kıbrısın bağımsızlığına ve toprak bütünlüğüne saygı göstermesi gerektiği söyleniyor, Kıbrıs halkına siyasî geleceğini tayin etme hakkı tanınması isteniyordu. Aslında, Ada rumlarının bugünkü davranışları karşısında, bunlar birbiriyle tabantabana aykırı iki dilek olmaktan öteye gidemiyordu. Gerçekte, Türkiyenin istediği de Kıbrısın bağımsızlığına ve toprak bütünlüğüne saygıdan başka birşey değildi. Bu bağımsızlık ve toprak bütünlüğü Kıbrıs Cumhuriyeti kurulurken imzalanmış andlaşmalar ve hazırlanmış anayasa ile milletlerarası teminat al-

Arabulucu **Plazza**
Allah yananı görür...

tına bile alınmıştı. Oysa sonradan rumlar ortaya bir Yunanistana katılma, yani Enosis türküsüyle çıkmışlar ve Kibrisin bağımsızlığını tendi elleriyle ortadan kaldırmak istemişlerdir. Eğer Kıbrıs halkına siyasî geleceğini tayin etme hakkı verilirse, rumlar bu nu Yunanistana katılmak için kullanacaklar, böylece bugün 6 kadar bağlı göründükleri Kıbrıs bağımsızlığına da son vermiş olacaklardır, Tarafsızların, herkesten önce, Makariosu ve Yunanistanı Kıbrısın bağımsızlığına saygı göstermeye çağırmadan gerekir.

Kahirede toplanan tarafsız liderlerin gerçeği görüp anlamaları için Makariosun bundan bir süre önce İskenderiye ramlarına söylediği' sözlere bakmaları yeterdi. Bilindiği gibi Makarios, askerî yardım almak için gittiği Mısırda Kıbrıs rumlarının son asıl ve kesin amacının Enosis olduğunu kendi ağzıyla açıklamıştı Oysa tarafsız liderler, Papazın şimdi çaldığı bağımsızlık türküsüne inanarak bütün ağırlıklarını self-detarmination ilkesi nin arkasına koymakta pek büyük bir safdillik etmişlerdir Bu konuda ne kadar aldanmış olduklarını zaman kendilerine bütün açıklığıyla göstereciktir.

Bereket versin ki bu liderlerin çoğu günü *geldiği* zaman orada Kıbrıs halkı diye birşey olmadığını anlamayacak kadar saf değildir. Bugün Kıbrısta destekledikleri self-determination ilkesinin yarın Ada rumları tarafından Yunanistana katılma için kullanıldığını görünce umulur ki, aynı ilkenin Adadaki türk topluluğuna da uygulanması gerektiğini sezecek anlayışı göstersinler. Bir milletararası hakkı rum topluluğuna tanıyıp türk topluluğundan esirgemek, aklın alacağı şey değildir.

Galo **Plazza** İnönü **ile görüşüyor**
Müdavele-i efkâr

Üniversite

"Bir dokun.."

Yağmur sabahtan beri durmaksızın devam ediyordu. Saat 12.00'ye geldiğinde de dinmedi. Üniversite bahçesinde toplanan öğrencilerin sayısı bu yüzden, birtürlü, beklenene çıkmadı. Mitingde, ellerinde dövizlerden çok şemsiyeler taşıyan ikiyüze yakın öğrenci bulunuyordu. Mitingin gerçek amacı. Üniversite harçlarının beklenmedik bir orana yükseltilmesi **sonu**cü, öğrencilerin buna karşı çıkmasıydı. Üniversite yetkilileri, harçları arttırmakla, fakültelerdeki müzmin tembelleri "tasfiye" yoluna gidiyorlardı. Savundukları gerçek. Üniversiteye yazılan öğrencilerin yalnızca "okuma amacı gütmedikleri" idi. Üniversiteye kayıtlı öğrencilerin büyük çoğunluğu, askerlikten kurtulmak, büyük şehirlerde yaşamak, işi uzatarak gün-" terini gün etmek amacını gütmekteydi Böylece, okumayı amaç edinmiş, kendine ve topluma yararlı olmak isteyen öğrencileri daha yolun ağzında engelliyorlar ve "istiab haddi"ni gitgide taşırıyorlardı. Kayıtlar doluyor, tıkanıklık artıyordu. Türkiye gibi geri ve yoksul kalmış bir ülkede bir Üniversite öğrencisi, devlete aşağı yu karı kırkbin liraya mal olmaktaydı. Nüfus ise gereğinden çok artmaktaydı. Yapılacak en akla uygun iş, harçların arttırılmalıydı. Bu suretle, beda vaya getirilmeğe çalışılan Üniversite öğrenimi durulacak, gerçek öğrencileri engelleyici aylak öğrenciler yoldan çekileceklerdi.

Öğrenciler ise karşı tezi savunuyorlardı : Üniversite yetkilileri yanlış düşünmekteydiler. Bu çeşit bir davranış, bütünüyle Anayasaya da, Anayasanın getirdiği sosyal adalet anlayışına da aykırıydı. Bu, herşeyden önce, paralı olanın okuması, parasız olanın ise okumamaya mahkûm edilmesi demek oluyordu.

Üniversite bahçesinde yağmur altında yapılan küçük mitingte de bu tez savunuldu. Gençler "Darülfününun reform yaparak Üniversite olmasını" istiyorlar Üniversitenin asilzadeler üniversitesi olmasına karşı çıkıyorlar, çağı geçmiş düşünceye paydos diyorlar ve 115 sayılı kanunun uy gulanmasıyla bunun harç mı. yoksa haraç mı olduğunu soruyorlardı.

Yetkililere gelince...

Basının da harçlar konusunda gençlerin ardında yer alması. Üniversite yetkililerini zor duruma düşür dü. Genel kanı, harçların gereğinden çok arttırıldığı şeklindeydi. Gerçi, dün yanın hiç bir yarinde bu kadar ucuzuna bir üniversite eğitimi yoktu ama, Türkyenin içinde bulunduğu şart lara göre harcların şimdi istenilen orana yükseltilmesi de imkânsız görünüyordu

Gençlerin tepkisine ilk ses, İstanbul Üniversitesi Rektörü Ömer Celâl Saratan geldi. Kendisiyle görüşen bir AKİS muhabirine. Rektör Sarç şunları söyledi :

"— Harçların, arttırılması teşebbüsü Üniversiteden gelmiş değildir. Bu husus 5 Yıllık Kalkınma planında öngörülmüş bulunmaktadır Büyük Millet Meclisi ve Maliye Bakanlığınca bu tedbirin uygulanması talep edilmiştir Mesele Ühiversitelerarası kurulda da görüşülmüş kararlaştırılan esaslara göre yeni harç tarifesi tesbit edilmiştir.'"

Rektöre göre harclardan 2 milyon sağlamakta iken yeni tarifeye göre bu rakam 5 milyonun da üstüne çıkacaktır

Üniversite gençliği bu açıklamayı da yeterli bulmamaktadır. Gençler için harcların arttırılması halkçı ve demokratik rejimin temeline kundak sokmakatn farksızdır Durumun korkulu sonuçlar doğurmasını engelleyecek ânî ve kesin kararlar alınmasın -da sayısız faydalar vardır.

Bu, "âni ve kesin kararlar"ın alınması için ne yapılması gerekiyorsa gençler yaptılar ve yaptırdılar. İşe, başlangıcından itibaren el koymuş bulunan Yüksek Öğretim Gençliği Üniversiteler Komitesi toplantı üzerine toplantı düzenlendi. Dövizler yazıldı, Başbakana ve Bakanlara telgraflar çekildi, gazeteler ziyaret edildi ve amaca her gün biraz daha yaklaşıldı.

TMTF Genel Başkanı Ahmet Güryüz Ketenci, MTTB Genel Başkanı Yüksel Çengel, İÜTB Başkanı Osman Zeki Telci ve İTÜTB Başkanı Hüseyin Avni Sağesen ortak olarak düzenledikleri basın toplantılarında oklarını hep bu harç problemine çevirdiler. Milli Eğitim Bakanı Öktemin de Üniversite yetkililerinin yanında yer alması konusunda gençler yine Anayasayı ileri sürdüler.

Gençler, yüzde sekseni cahil ve yarısı aç bir ulusun yüksek öğrenim yapmak isteyen gençlerinin kösteklenmesi çabalarını sosyal demokrasi kavramı ile birtürlü bağdaştıramıyorlardı. Gençlere göre, hem Üniversite yetkilileri ve hem de Milli Eğitim Bakanı bu konuyu kamu oyu önünde tartışmaktan kaçınıyorlar, kapalı kapılar ardında kendi kendilerine bir takım doğrulara varıyorlardı.

Gençlerin bu tür bir karşı çıkışı, ilgilileri zor duruma düşürmekte gecikmedi. Plân bazı zorunlukları öngörebilirdi ama, öngörülen bu zorunlukların yerine getirilmesi de bir ölçü içinde olmalıydı. 5 lira tutarındaki bir staj harcı, yüzde yüz, yüzde ikiyüz haydi bitemediniz yüzde üçyüz zamla 15 lira olabilirdi ama, durup dururken, öğrenciden 100 lira istemek, herhalde insafa sığar bir davranış olamazdı.

Sonunda bir uzlaşma yolu bulundu ve Üniversite yetkilileri ile ilgililer, gençlerin direnmesi karşısında, harçlar yolundan çekilmeyi daha uygun buldular ve çekildiler.

Böylece, Üniversite öğreniminde bozulması istenen denge yeniden sağlanma yoluna girdi ve öğrenciler arasındaki "kesesine göre okuma." değil, "kafasına göre okuma" düzeni eski durumunu korumuş oldu.

İstanbul Üniversitesi binası

Paralar, paralar; bozulmasın aralar

izmir

Battıkça batıyor

Haftanın başında, İzmir Belediyesi AP Meclis Grupu adına yapılan bir açıklama siyasi çevrelerde tebessümle karşılandı. Nimetlerin paylaşılması konusunda AP İzmir teşkilâtının içine düştüğü çukurun derinliği böylece bir defa daha gün ışığına çıkmış oldu.

AP Belediye Meclis Grup Başkanı

Osman Kibar

Yorgan gitti, kavga bitmedi

Nâim Karaosmanoğlu imzasını taşıyan açıklamada "Belediye Meclisi AP Grubu idare heyeti, partinin her kademesiyle parti prensip ve hizmetlerinde tam bir fikir birliği halindedir" deniliyor ve şöyle devam ediliyordu: "Grupumuzun hiç bir üyesi hakkında Partice alınmış inzibati bir karar yoktur.»

Oysa ki bu açıklamanın yapıldığı günden bir gün önce, AP İzmir İl Başkanı ve AP'nin Temsilciler Meclisi üyesi Mehmet Karaoğlu, Belediye Meclisinde geçen hafta yapılan organ seçimlerinde kendisine ve taraftarlarına oy vermiyen AP'li Belediye Meclisi üyelerinin Haysiyet Divanına verileceğini açıklıyor ve "Parti içinde, parti tüzük ve programına aykırı hareket edenlerden hesap sorulur" diyordu.

AP İzmir teşkilâtının ileri gelen iki siması, İl Başkanı Mehmet Karaoğlu ile İzmir Belediye Başkanı Osman Kibar ve taraftarlarının bu derece aralarının açılmasına, İzmir Belediye Meclisi Başkan vekillikleri. Belediye Başkan Vekilliği. Belediye Encümen üyelikleri, Belediye Meclisi AP Grup Başkanlığı ve Grup yönetim kuruluna yapılan seçimler sebep olmuştu. İl Başkanı Karaoğlu tarafından hazırlanan listelerdeki adaylar. Os-

man Kibar *ve* taraftarları tarafından afaroz edilmiş, Karaoğluna ve taraftarlarına Belediye Meclisindeki organ ların hiç birinde tek sandalya dahi verilmiyerek, kendisini AP'nin İzmir ve Batı illerinin tek kudretli siması gören Karaoğlu, kendi partisine mensup şahıslar tarafından çok ağır bir yenilgiye uğratılmıştı. Karaoğluna karşı Belediye Meclisinde oldukça önemli bir zafer kazanan Belediye Baş kanı Osman Kibar ile taraftarları, seçimlerin ertesi günü İl Başkanının. "Belediye Başkanı Osman Kibar, kendisine uygun bir Belediye Encümeni seçtirmeğe muvaffak oldu" şeklinde AP organı bir gazeteye verdiği demeç üzerine harekete geçtiler. Mehmet Karaoğlu. bir taraftan, kendisine ve taraftarlarına rey vermiyen AP'li Belediye Meclisi üyelerini Haysiyet Divanına sevketmeğe başlarken. Osman Kibar ve taraftarları da, bu demeçle, kendilerini şaibe altında bırakan ve ağır bir şekilde itham eden Karaoğlunun Belediye Meclisi Grup Haysiyet Divanına verilmesi için kulise giriştiler Bu sebepten. Belediye Meclisi AP Grup Başkanı Naim Karaosmanoğlunun zevahiri kurtarmak amacı ile yayınladığı tesanüt gösterisi mahiyetindeki bildiri, haftanın başında AP İzmir teşkilâtında birleşme yerine, mevcut ayrılığın daha da artmasına yol açtı.

(Harın marifeti

6 Eylülde yapılan AP İzmir İl Kongresinde Karaoğluna karşı çıkan, fakat yenilgiye uğrayan Hayri Yorgancıoğlu liderliğindeki "6'lar" grupu.' Osman Kibar ve arkadaşlarını bir nevi yolsuzluk üstadları olarak umumi efkâra teşhir eden İl Başkanı Karaoğlunun bugün içine düşürüldüğü zayıf durumdan istifade etmesini bildi ve bütün ilçelerde Karaoğlu aleyhine bir kampanyaya girişti. Esasen 8 kişilik AP İzmir 11 yönetim kurulunda, 4 üyelik Karaoğlu, 4 üyelik de Osman Kibar hizbi arasında paylaşılmıştı. Yorgancıoğlunun liderliğini yaptığı 6'lar grupu da Osman Kibarla birleşince. Karaoğlu aleyhindeki cereyan had saf hava ulaşıverdi Kibar grupu ile birlesen 6'iar. Mehmet Karaoğlunu bir taraftan İl Başkanlığından düşürmek için faaliyetlerini genişletirken. Karaoğlu da kendisine muarız olan grupun ileri gelen şahıslarından bir doktor hakkınca basına intikal eden bir olayı koz olarak kullanmağa başladı. Nitekim Karaoğlu seçtiğimiz haftanın sonunda bir AP'liye aynen şöyle dedi :

"— Biz Osman *Kibarla* uğraşalım derken şimdi de başımıza Doktor meselesi çıktı."

Bu sözü ile Karaoğlunun, Doktor meselesini elinde koz olarak kullanmağa kararlı olduğu açıkça ifade edilmektedir. Zira partinin ileri, gelen simalarından bir Operatör Doktor, Karşıyakada bir radyocunun eşi ile münasebet kurmuş, kadından bir çocuğu dünyaya gelmiş ve radyocu da, Karşıyaka Asliye Hukuk Mahkemesine müracaat ederek, çocuğun AP'li Doktor Operatörden olduğunu iddia edip, nesep tayini ve çocuğun Doktora verilmesi talebinde bulunmuştu. Doktor ise, 17 Kasım seçimleri arefesinde önce Osman Kibara rakip çıkan, fakat sonradan Kibarla birleşip Karaoğluna cephe alan bir AP yöneticisinden başka kimse değildi ve ihtilâlden son ra da uzunca bir süre Yassıada sakinleri arasında yer almıştı.

Nimet ve duası

AP Büyük Kongresinin arefesinde he men hepsi de Büyük Kongre delegesi olan Belediye Meclisindeki AP'li üyeleri Haysiyet Divanına sevkederek saf dışı etme çabası içinde bulunan İl Başkanı Karaoğlu. hâlâ kendisini teşkilâtın tek kudretli şahsı görürken, Osman Kibar ve taraftarları ayni silâhla Karaoğlunun karşısına çıkmış bulunmakladırlar. Ne var ki, Belediye Başkanı Osman Kibarın bu savaştan da Karaoğluna karşı kesin bir zaferle çıkacağına dair siyasi çevrelerde tam bir kanaat vardır. Zira Osman Kibar, nimetlerin en bol olduğu bir teşkilâtın başında, yani İzmir Belediyesinin başında bulunmakta ve Belediyeye bağlı ESHOT, Fuar, Mezbaha ve Parklar Müdürlüğü teşkilâtlarına durmaksızın tayin ettiği Karaoğlu taraftan AP'lilerle kendi durumunu kuvvetlendirmiş görünmekledir. Zira nimete konan bu AP'liler, tayinden önce Osman Kibarın aleyhine çalışırlarken, tayinden sonra "Allah razı olsun Osman ağabeyden O, Belediye Başkanı olacak adam değil, onun yeri Parti Genel Başkanlığıdır" diyerek saf değiştirdiklerini açıkça ifade etmektedirler.

Büyük Kongre arefesinde AP İzmir teşkilâtı, iki teşkilât liderinin' birbirine girmesiyle tam mânasiyle bir bölünmenin içine yuvarlanmış bulunmaktadır.

D I Ş G E Z İ L E R

iran

Aşağıdaki yazı, Üçlü Paktın Tahran Toplantısı arefesinde İran, sâyaret ederek orada bir hafta temaslarda buluttan ve incelemeler yapan Başyazarımız Metin Toker tarafından kaleme alınmıştır. Metin Toker İran Şahı Muhammed Rıza Şah Pehlevi tarafından kabul edilmiş ve konuşma birbuçuk saat sürmüştür. Başyazarımız ayrıca İranın genç Başbakanı Ali Man sur ve simdi Şahın - Kennedy' nin ekibi için kullanılanı meşhur tâbirle - "New Frontier"ini teşkil eden mesai arkadaşlarıyla uzun uzun görüşmüştür. Metin Toker İranın ekonomik ve sosyal durumunu da yakın dan görmek fırsatını bulmuştur.

Yazı bu ziyaret, temas ve incelemelerin derlenmiş intibaıdır.

Tahranın genel görünüşü

Şarkta garp havası

"New Frontier"

(Kapaktaki Memleket)

Geşenlerde İran gazetelerinde bir tebliğ çıktı. Bundan böyle Tahranda Belediye Zabıtası memurları kontrol ettikleri dükkânlarda çalışanlara "Uzat ellerini, tırnaklarını göster bakayım!" diyeceklerdir Tıpkı ilkokul-Elleri kirli, tırnaklan uzun ve kara olan kimselerin dükkânları kapatılacak, kendilerine ceza yazılacaktır. Gazetelerde bu tebliğin yanında, ilk defa olarak 1965 yılı için gerçek manasıyla bir Devlet Bütçesinin hazırlanmakta olduğuna dair haberler vardı Sayfaların biraz aşağısında, ise Hükümetin rüşvet alan veya çalışmayan memurlara karsı açtığı kampanyanın başarıyla yürütüldüğü belirtiliyor, bir çok yerde bir çok sorumlunun mahkemelere verildiği bildiriliyordu.

Bugün İran, belki de modern tarihinde ikinci defadır ki bir yol kavşağında bulunuyor. 1925 yıllarındaki reform hareketlerine, bizim Atatürkümüzün büyük dostu Rıza Şah başlamıştır. Rıza Şahın çok şey yaptığını inkâr etmek imkânı yoktur. İranın ve iranlının dış görünüşünü değiştiren odur ve genç İran kuşaklarına yeni ufakları o açmıştır. Fakat Rıza Şahın icraatı satıhta kalmış, ancak otoriter-usullerle kütlelere kabul ettirilmiş, bir hanedanı devirerek onun yerine taç giymiş olan kudretli asker bu adımlarında' bile Atatürk kadar radikal davranabilmek imkânını bulamamıştır, Bu bakımdan Rıza Şahın İrandaki icraatı hep, üzerinde bir binanın yükselmesini bekleyen temel seviyesinde kalmıştır.

Şimdi Pehlevi hanedanının ikinci hükümdarı, 43 yaşındaki Şah, Muham med Rıza Pehlevi ,bu binayı yükseltmek için memleketinde yeni bir havayı estirmenin gayreti içinde bulunuyor. Muhammed Rıza Pehlevi, babasının tahtına dramatik bir tarzdı oturduğu 1942 lerden bu yana geçen yirmi küsur yıl içinde bir takım yenilikler getirmeye usul usul çalışmamış değildir. Ama bunlar hem son derece çekingen davranışlar olmuştur, hem de bir bütün teşkil etmekten uzak kalmıştır. Şahı pek çok sevenler bunun mazereti olarak önce harp yıllarını, sonra İranın iki taraflı istilâdan kurtarılması gayretlerini, nihayet Musaddık karışıklıklarını göstermektedirler. Şahı hiç sevmeyenler ise bu gayretlerde çok geç kalındığı inancındadırlar.

Gerçek şudur ki, geç kalınmada meşru sebepler olsun veya olmasın. Şan bir yeni ekiple ve yaymak istediği bir yeni hava içinde tozlu İranı bir güzel silkelemenin kararını vermiş. bunun tatbikatına başlamıştır.

Ortadaki başka unsurlar

Bugün İranda herkes, Şahın gayretlerinin çeşitli mukavemetlerle karşılaşacağını kabul etmektedir Şahın kendisi de bu güçlükleri bilmektedir. Fakat Şah, geçen haftanın başında bir gün, Tahranın sayfiye semti Şemirandaki zarif Saadabat sarayının bir salonunda :

"— Bu mukavemetlere önem vermiyorum, Memlekette onları yenebilecek güçte bulunuyoruz" dedi.

Bunu söylerken eh ziyade Ordusuna ve genç aydın nesle güvendiği hissediliyordu. Şato, gittiği hemen her yabancı memleketteki iranlı öğrencilerin aleyhte gösteriler yaptığı kendisine hatırlatıldığında bir yarasına dokunulmuş kimse gibi hafifçe sinirleniyor ve söyle diyor:

"— Siz, nisbeti biliyor, musunuz? Bizim yabancı memleketlerde tahsilde bulunan 15 bin gencimiz var. Bunun beş bini Amerikada Amerikada gürültü çıkarmak isteyenler sadece cüz kişi. Bunlar da en ziyade komünist tahrikleriyle hareket edenler Ne var ki. bu çeşit gösteriler daima, taşıdığı gerçek önemden fazla akis yapıyor.'»

İran Başbakanı Mansur ve genç Bakanları

İranın "Nem Frontier"i

Bunun bir izah "tarzı olduğu muhakkaktir ve geniş doğruluk payı taşıdığından da şüphe edilemez. Fakat genç nesilden bir zümrenin Şaha kargı tutumunu yalnız "komünist tah--ikleri" nevinden arka maksatlı, kötü niyetli sebeplere bağlı sanmak meseleleri basite fazla irca etmektir. İranın içinde ve İranın dışında bu zümreden gençlerle konuşanlar, kendilerinde, bir kısmı delikanlılık çağının icabı da olsa. iyi niyetli bazı "doğru sebep"ler müşahede etmektedirler

' Bir yabancı için durumdaki şaşırtıcı nokta o gençlerle Şah arasında, hedef bakımındın, hiç bîr farkın bulunmamasıdır. İki taraf da İran için aynı şeyleri istemektedir Daha da şaşırtıcı olan, iyi niyetli her iranlının Şahı tek istikrar unsuru kabulde bir tereddüdü bulunmamasıdır. Buna rağmen, şimdiye kadar taraflar arasında bir ruhî köprünün kurulamamış olması ortada başka unsurların rol oynadığını belli etmektedir.

Bu hafta. Türkiyedeki bir İranlı öğrenci dinde bir gazete küpürüyle bu dergiye gelmiştir. Gazeteden kesilmiş olan havadis şudur:

'"İran Sarayına sauna gidiyor -(Helsinki (A.P.) — Hakiki bir fin saunası trenle Tahralıdaki İmparatorluk Sarayına gönderilmektedir. Şalım kıs kardeşi Prenses Eşref tarafından ısmarlanmış olan sauna İran başkentine trenle Sovyetler Birliği üzerinden sevkedilmektedir."

Genç öğrenci, heyecanlı bir sesle şunları söylemiştir:

'2— Bunu okuyan ve memleketinin, milletinin halini bilen bir genç iranlı aydın Allah razı olsun der mi? Hiç, Sarayla beraber olur mu?"

Bu sözlerdeki gerçek payı. Şahın Saadabat Sarayında söylediği sözlerde ki gerçek payından fazla değildir ama her halde eksik de sayılamaz.

Üç başlı canavar

Gecen hafta İran gazetelerinde çıkan üçlü haber İrandaki her yeniliğin karsısına dikilen ve dikilecek olan üç başlı canavarın bir portresini çizmektedir. Tırnakları muayene edilecek olan iranlı kendi gündelik hayatında rahatsız olacaktır. Ciddi bir Bütçeye sahip olmayan İranda har vurup harman savuran büyük menfaatci zümre vergi verip malî kontrol altına alınmaktan hoşlanmayacaktır Bu zümrenin kemik artıklarıyla normalin üstünde gelir sağlayan devlet mekanizmasının kirli çarkları bu hususi yağ dan mahrum kalınca kasten teklemeye başlayacaktır. İran gibi bir memlekette bu mukavemet azımsanmamasıdır.

Nitekim geçen hafta bu mukavemet Tahranda yuvalanmıştı. Bir genç Maliye Bakanının, vaktiyle Ankaradaki İran Büyük Elçiliğinde görev yapmış olan Hoveydanın ellerine terkedilmiş olan Maliye Bakanlığının bir kısım gerici kadroları akşamlan eski Başbakanlardan Amininin evinde toplanıyor ve - yeni Başbakan Mac surun açıktan yaptığı ithama göre-reform hareketlerini sabote etmenin yollarını plânlıyordu. Diğer taraftan. Şahın çok önem verdiği Toprak Reformunun ilk kısmını yapan eski Ta--- Bakanı Arsancani de Romada Büyük Elçi olarak İranı temsil ederken bu görevinden alınmıştır, hattâ İrana döndüğünde tevkif edildiğine dair -sonradan asılsız olduğu anlaşılan - söylentiler Tahranda dolaşmıştır. Amini ekibi Mansuru fazla ileri bulurken Arsancani kendisini yavaş, çekingen ve en ziyade "aşın liberal"' olmakla suçlamaktadır.

Başbakan Ali Mansur geçen haftanın ortalarında yüksek bir kibrit Kutusuna benzeyen konforlu "Krali Tahran Hîlton" Otelinin 15. kalandaki özel misafir odasında eşiyle birlikte verdiği ve sadece altı kişinin bulunduğu bir "dost yemeği"nde kendisinin ve ekibinin durumunu şu cümleyle anlatmıştır:

"— Majeste Kral şimdi ilk defadır ki kendi neslinden bir takımla çalışmaktadır. Aynı nesilden olduğumuz için biz kendisini, kendisi bizi mükemmel anlamaktadır. Güçlükleri Majestenin yardımıyla yeneceğiz."

41 yaşındaki genç Başbakan, tabii İranın "klâsik mukavemet unsurları" ile kendisine "çocuk" gözüyle bakan eski neslin düşmanlığından başka kendi yaşıtlarının da kasıtlı veya kasıtsız hasediyle tehdit edilmektedir, ve bu dalgalar arasından gemisini geçirebilmek için bir yandan Şahın sarsılmaz itimadına, diğer taraftan büyük şahsî maharete muhtaç bulunmaktadır. "Hiç bir düşmanlık, sivrilmiş bir insana karşı kendi yaşıtlarından gelen düşmanlık kadar amansız değildir" sözü, böyle bir hayat tecrübesinden başarıyla geçmiş olan İsmet Paşanın sözüdür.

şahın «6 Madde"si .

Bugün İran. resmi edebiyata göre bir ihtilâlin içindedir Ancak ihtilâlin adı "Taht İhtilâli"dir ve Şahtan gelmektedir. Bu, bir hükümdar için çok basiretli bir davranıştır. Eğer bir ihtilâl olacaksa bunun Tahta karşı değil de Tahttan gelerek yapılması elbette ki Tahtın sahibi için tercih edilecek bir alternatiftir.

İranda Şahı "Tabii.. Bu işlerin. böyle gitmeyeceğini biliyordu, onun için huzursuzluk kaynaklarından daha önce davrandı" diye kötüleyenlere rastlanmaktadır Ama böyle yapmak, artık olgunluk cağına girmiş olan Şah için bir kusur değil meziyettir. Şahı, davranışının sebebi dolayısıyla akılsız bulmayıp hareketlerindeki samimiyet payı bakımından noksan görenler de İranda mevcuttur. Şahın giriştiği hareketi basarıya ulaştırıp ulaştıramayacağı tabii henüz meçhuldür Fakat kendisiyle temas edenlerin Muhammed Rıza Şah Pehleviyi samimi bulmamaları mümkün değildir. Şah memleketinin menfaatinin nerede hangi yolda olduğunu sormuştur. Tahtının menfaati de aynı olduğuna göre ikisi için beraber çalışması hiç şaşırtıcı bulunmamalıdır Geçen haftanın başlarında Saadahat Sarayının güzel döşenmiş odasında Şahı dinlerken insan çok zaman karşısında bir taçlı baş mı var, yoksa bir sosyalist lider mi konuşuyor tereddüde düşüyordu. Muhammed Rıza Pehlevi İran kurtaracak yolun toprak reformundan, koonperatiflerden. sosyal sigortadan. Başka halinden çıkarılmış devlet mekanizmasından okuma yazma nisbetinin artmasından ve sağlık hizmetlerinin köye götürülmesinden, sosyal adaletten geçtiğini mükemmelen biliyordu.

Nitekim bu prensiplerden altı tanesini Şah referandumdan geçirerek bugünkü İranın millî politikası haline getirmeye muvaffak olmuştur "Taht ihtilâli" adı verilen ihtilâl, işte bu harekettir.

Şehinşahın tacı

Onun da ölçüsü var

Şah, kendi ihtilâlini bundan iki yıl kadar önce planlamıştır. Millete sunduğu programın meşhur altı maddesi şudur:

1 — Toprak reformu

2 — İşçilere, çalıştıkları müessesenin kârından hisse vermek

3 — Eğitim Seferberliği

4 — Ormanların devletleştirilmesi

5 — Parlâmento seçimlerinde reform

6 — Devletleştirilen toprakların sahiplerine devlet fabrikalarından hisse

Millete bunları teklif eden adamın kendisiyle konuşanlarda bir sosyalist lider intibaı bırakmasında elbette ki şaşırtıcı taraf bulunamaz Şah. "6 Madde"sinin 3 numaralısını Türkiyeden, 6 numaralısını Milliyetçi Çinden almıştır. Eğitim Seferberliğinin esasını, bizim "Yedek Subay Öğretmen" sistemi teşkil etmektedir. Vatan görevi sırası gelen gençlerden bir kısmı İranın dört bir tarafına bu yıldan itibaren "Yedek Subay Öğretmen" olarak dağılmaktadır. Geçen hafta içinde bir gün Tahranda bu münasebetle bir tören yapıldı, yeni yedek subaylara "Kültür Ordusu" adı verildi ve bizzat Şah bunların geçit resminde selâm aldı. Bu, hiç olmazsa "Umumî Efkârla Münasebet" bahsinde Sanın bizden ilerde olduğunun delilidir.

6. Maddeye gelince bunun esası şudur : Toprağı devletleştirilen büyük arazi sahibine devlet para ödememektedir. Devletin elinde fabrikalar, işletmeler vardır. Bunlara ait hisse senetleri çıkarılmıştır. Devlet, isteyen arazi sahibine, elinden aldığı arazisinin bedelini bu hisse senetleriyle ödemektedir. Bu suretle hem tarım, sahasında bulunan sermaye sanayi sahasına aktarılmaktadır, hem de bir enflasyona vesile verilmeksizin hiç kimsenin hakkı yenmemektedir.

1950 yılında, devrin Parlâmentosunda suiistimallerle mücadele konusunda alınacak tedbirler görüşülürken bir milletvekili hücuma uğramıştır. Kendisini küçük düşürücü laflar edilmiştir. İtimada şayan olmadığı ileri sürülmüştür. Batmankılıç adını taşıyan bu milletvekili o zaman heyecanla doğrulmuş ve şöyle haykırmıştır :

"- İtimada şayan olmayan kim? Ben mî? Benim arazimin mecmuu İsvicrenin yüzölçümünden fazladır."

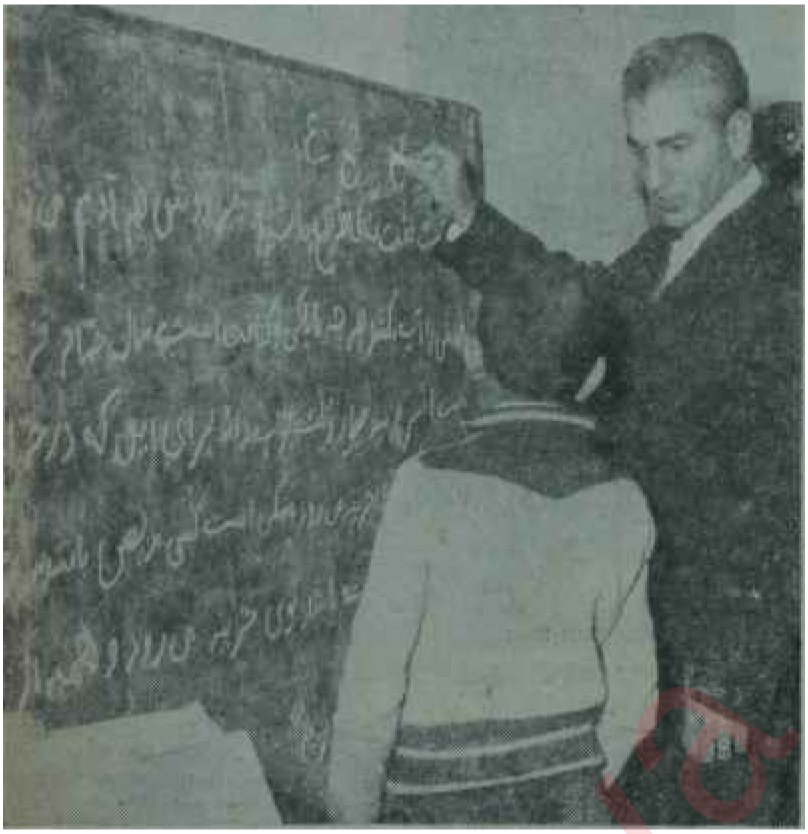
Batmankılıç iranlıların hoşlandıkları neviden bir mübalağa mı yapmıştır, yoksa gerçeği mi söylemiştir, malûm değildir. Ama bilinen. İranda "büyük toprak sahibi" denilen kimselerin Türkiyedeki hemcinslerini çap lerinden bir kaç kere çıkaracak çapta olduklarıdır. Sadece bu. Sanın programının nasıl mukavemetle karşılandı ğını göstermeye yetebilir.

Yeni bir hava

İran gibi bir memlekette bugün hatılı manasıyla "seçim hürriyeti" "seçim serbestliği" gibi laflar edilmesi ancak bîr saçmalıktır. İranlı. meselâ Tahranın trafiğinde son derece "şahsiyet sahibi" bulunmasına rağmen siyasî davranışlarında asırlık baskıların esiri altındadır. Referandumda iki büyük baskı çarpışmıştır: İlerici Şahın baskısı ve gerici Toprak Ağalarıyla Mollaların baskısı. Bunlardan kazanan birincisi olmuştur Referandumun neticesi, "6 Madde"nin bir büyük ekseriyet tarafından onaylanmasıdır.

Sah, bir başka basiret göstermiştir. Böyle bir reform hareketinin siyasî alanda yeni bir hava getirilmek sîzin başarılamayacağını, İranın politika hayatının bazı temellerini de sarsmak gerektiğini anlamıştır Bundan dolayıdır ki bir yeni ve gene ekibe şans tanımıştır. Bu ekibin basın--a, bir eski Başkanın -ve bir *eski* Ankara Büyük Elçisinin - oğlu Ali Mansur bulunmaktadır.

Ali Mansur ve arkadaşları önce "İlerici Birlik" adını taşıyan, akademik mahiyette, memleketin aydınlarını bir araya getiren bir merkez meydana

Şah öğretim seferberliğinde
Başöğretmen

getirmişlerdir. Bu, bir nevi kulüptür. Meselâ İngilteredeki Fabian'lar gibi bir *şey*.. 30-35 üyeyle başlayan hareket üç sene sonra 300 üyeye sahip olmuştur. Hem de üyeler çok titiz şekilde seçildikleri halde... Sonra, Referandum arzulanan neticeyi verdiğin de ve Meclis seçimlerine gidildiğinde bu Birliğin çok üyesi' Adaylığını kovmuştur. Meclis teşekkül edince "İlerici Birlik" bir siyasî parti haline gelmek saatinin çaldığını anlamıştır Bu saatin çalınmasında. Şahın başlıca rolü oynadığını herkes bilmektedir, "İlerici Birlik" bunun üzerine "İran Novin Parti = Yeni İran Partisi" oluvermiştir Mansur bu partini» Gene! Sekreteri, yani lideri seçilmiştir.

İranın Millet Meclisi 200 kişiliktir. Bugün bu Meclisin seçilmiş üyesi 188'dir. 12 kişi ya ayrılmış, ya ölmüş, her halde Meclis üyesi sıfatını kaybetmiştir. Senato ise 60 kişiliktir. Bunun otuzunu Şah tayin etmekte, otuzunu millet seçmektedir. 183 Meçlis üyesinin 140'ı Mansurun Yeni İran Par tisi saflarındadır. Mansur, bu ekseriyetin başı sıfatıyla bugün İranda iktidardadır. Fakat Anayasaya göre Başbakan ve Bıkanların Mecliste salmak haklan yoktur. Onun için Mansur ve Kabineye aldığı milletvekili arkadaşları Meclisten çekilmişlerdir. İranda rejim yan parlamenter, yarı prezidansiyeldir. Meclis Hükümeti güven oyu vermemek suretiyle düşürebilmektedir. Ama Hükümet Şaha karşı sorumludur. Şah ise Meclisi feshetmek hakkına sahiptir Böylelikle bir kuvvet dengesi teşekkül etmektedir.

Şimdi Parlâmentonun içinde "Mar dom" adıyla bir büyük Muhalefetin kurulması gayretler vardır Bir başka parti de "Milliyum" dur ama, onun Meclisteki üye sayısı bir, ikiden fazla değildir.

İran demokrasisi

Siyasi alandaki bu hava tesirlerini derhal hissettirmiştir. Bugün İranda bizim 1930 yıllarına benzer bir rüzgâr esmektedir. Basın kendi hürriyetini istemektedir. Ancak bunu isterken bizim basınımızın 1930 yahut 1945 yıllarındaki ihtiyatını göstermektedir. Gazeteler yavaştan yavaşa ancak Başbakanı tenkit etmektedirler. Yoksa Şah, bu neviden tartışmaların çok üstündedir! Fakat, bu çeşit hürriyetlerin şahıslarla hudutlandırılmış noktalarda durmadığı hiç kimsenin meçhulü değildir. Yarın, gerçek kudreti elinde tuttuğu ve frenklerin dediği gibi hükmetmediği, fakat hükümet ettiği açık Şah tenkit oklarına hedef tutulduğu, bu oklar hususi hayatına bile dokunduğu gün tepki ne olacaktır, henüz bilinmemektedir. Meselâ hiç bir İran gazetesi Prenses Eşrefin saunasını yazmak ve tenkit etmek hakkına malik değildir. Ama gazeteler Mansura akıl vermekte, ona karşı olanların fikirlerini belirtmekte, onun basın toplantılarıyla "sadece mü kemmel yemek yeniliyor, fakat dişe dokunan başka bir şeye rastlanmıyor" diye alay edebilmektedirler. Aslında Mansura değil, onun temsil ettiği ve asıl sahibi Şah olan fikirlere karşı olan mukavemet yuvalan elbette ki gelişecek bir hürriyet havasını istismar edecekler ve yeniliğe olan düşmanlıklarını kusacaklardır O zaman bugün İranda esen serbest havanın fazla ömürlü olmayacağını tahmin etmek kehanet değildir Zira İranda Şah henüz 1946 İnönüsü değil. 1930 Atatürküdür."

Fermada bekleyen bir başka grup komünistlerdir. Bunlar sadece "Şahın arzusu" ile "Toprak ağalarıyla mollaların arzusu"nun çarpışmakta olmasından ye "halkın gerçek arzusu" nun duyulmamasından alttan alta ve ihtiyatlı şekilde şikâyetcidirler. Onlara kalırsa ne Referandum, ne secimler bir mâna ifade etmişitir. Halkı ezen iki grup arasında bir savaş olmuş ve bunu Şah kazanmıştır. Bu edebiyatını ültra solcuların bizde de istemekte olduklrı kimsenin meçhulü değildir. Fakat İranda bu grup çıkış yanına saatinin henüz gelmediği kanısındadır ve gelişen hürriyet havasının bunu sağlayacığından emin olarak beklemektedir.

"Sehinsah mistiği"

İranda Şah henüz 1930 Atatürküdür. zira şahsı ve temsil etti?' müessese itibariyle memleketin istikrar unsurunu teşkil etmektedir Bunun önemi İran için hattâ 1930 Türkiyesinden bile fazladır.

Büyük Rıza Şah 1925'te ihtilâlini yaptığı zaman bir an Kaçar hanedanının yerine kendi hanedanını getirin Sehinsah mı cimanın yoksa Cum huriyeti mi ilân etmenin daha fazla buyur getireceğini düşünmüştür. Ama haklı olarak birinci şıkkı tercih etmiş-

Şehinşah iranlı köylülere tapularını dağıtıyor

Yeni bir nisamı

tir. Fransadaki Charles Peguy'nin bahsettiği "Cumhuriyet mistiği" neviinden İranda bir "Şehinşah mistiği" vardır. Nitekim İranda istisnasız her dükkânda, her müessesede, her devlet dairesinde, hatta her evde Şahın resmi asılıdır. Bir tören oldu mu ortaya Şahın, İmparatoriçenin resimleri çıkmakta, bütün bağlılık, tezahürleri onların şahsına yapılmaktadır. Bunu sadece sevgiyle izah etmek kaabil değildir. Bunda, zorlamadan doğan bir alışkanlık görmek lâzımdır. İranlı, Şahına karşı korkuyla karışık saygı duymaktadır. Çok kimsenin nazarında Şah İranın gerçek sahibidir. Bunda mübalâğa payı azdır. Muhammed Rızanın bugünkü durumu Rıza Şahın 1925'teki durumundan bile naziktir ve reform hareketlerinin Tahttan gelmesinden başka bir kurtuluş çaresi İran için yoktur Taht ortadan kalktığı, hatta Muhammed Rıza. bertaraf edildiği gün İranı bekleyen akibet Güney vietnamın akıbetinden başkası değildir. Bu. Muhammed Rıza için elbette ki bir büyük avantajdır. Ama aynı zamanda bu onu çok akıllıca, büyük basiretle, gerçeklere doğru teşhis koyarak, meseleleri basite irca tarafına hiç gitmeyerek memleketi idare etimek milletini seçtiği yolda ileri götürmek zorunluğuyla karşı karşıya bırakmaktadır. Bugün İranda aklı başında herkes görmektedir ki Sah memleketin gerçek ve vatansever aydınlarıyla bir müşterek ruh haleti kurmakta ne kadar başarı gösterirse misyonundaki başarısı o nisbette olacaktır.

Bu köprüyü kurmakla Prenses Eşrefin, sarayında sauna kurması elbette ki bir değildir.

Zenginlik içinde sefalet

İranı gezenler, Türkiye gibi bir memleketten dahi gelseler çok zenginlikle büyük sefaleti kucak kucağa görmektedirler. Tahran, bir "Demir Perde Şehri" değildir ama bir "Tuğla Duvar Şehri'dir. Bütün iyi ve güzel evler duvarların arkasında gizlidir. Bunda iranlımın tabiata icabı olan "mahremiyet" duygusunun rolü vardır. Ama, varlıklının varlığım varlıksızdan saklamak gayreti en az aynı derecede rol oynamaktadır. İran Parlâmentosunda bir ara "İranın 1000 ailesi"nden bahsedilmiştir. Gerçi bu tâbir halk arasında tutmamış, ancak gayrimemnun aydınların bir sloganı olarak kalmıştır ama İranda bir "Mutlu Azınlık'ın mevcudiyetini hiç kimse inkâr etmemektedir. Buna mukabil bir orta sınıf yoktur. Mevcut orta sınıf da şimdiye kadar organize olmadığından sesini duyurabilmek imkânını bulmamıştır. Bugün Başbakan Mansur kendi Yeni İran Partisi içinde asıl bu sınıfı teşkilâtlandırmıya çalışmaktadır

Halbuki İrana Allah bir lûtufta bulunmuştur. İranın bugün ithalâtı 600 milyon dolar civarındadır. İhracatı ise 200 milyon dolan bulmamaktadır Geri kalan 400 milyon dolar? Bu, petrolün İrana senede sağladığı gelirdir "Bu suretle petrolsüz 400 milyon dolarlık bir açık veren ticaret dengesine mukabil petrollü tediye dengesi çok zaman küçük bir fazlalık, en fena ahvalde bir kaç milyon dolarlık manasız ve tehlikesiz bir açık göstermektedir. Buna rağmen bir büyük sefaletin bilhassa memleketin orta ve güney kısımlarında hüküm sürmesi, iran köylüsünün bizim köylümüzden bile fena durumda olması ancak bir büyük vurgunun hüküm sürmesiyle izah olunabilir; Düşünmek lâzımdır ki bunca asırlık İran ancak şimdi gerçek bir Bütçe yapmanın peşindedir ve bu gayret bile muazzam mukavemetle karşılaşmaktadır. Tabii orta sınıfsız bir dengesizlik en üst kat ile en alt katı birbirine kanlı bıçaklı iki düşman kamp haline getirmektedir.

Şahın, kendi neslinden bir ekiple ilk defa olarak işbirliği yaptığı doğrudur. "M'ansur Ekibi"nin bir çok üyesi Dışişleri Bakanlığından gelmekledir. İranda Dışişleri Bakanlığı memleketin en iyi yetişmiş gençlerinin. İran cemiyetinin kaymağının itibar ettiği teşkilâttır. Onun için memleketin idarecileri hemen daima bu kaynaktan gelmektedir. Tıpkı bizde vaktiyle Harbiye ve Tıbbiyenin olduğu gibi..

Muhammed Rıza 1941 sonunda tahta geçtiği zaman etrafında sadece yaşlı ve "tecrübeli" politika adamları Bulmuştur. Bunun bir sebebi, babası Rıza Şah zamanında memlekette politika yapmanın fiilen yasak olmasıdır. Bu yüzden bir siyasi ekip yetişmemiştir. Muhammed Rızanın bütün Başbakanları hep, babası yaşında kim seter olmuştur. Onun için İranın siyaset hayatına yıllar yılı bir "eski kurtlar arasında şahsî savaş" havası' hâkim olmuştur. Ancak bugündür ki politika şahıs değil, ekip ve zihniyet farkı haline gelmiştir. Elbette ki Başbakan Mansur genç olduğundan dolayı mevkiini, ne yaparsa yapsın muhafaza edecek değildir. Fakat değişiklik bundan sonra şahısta değil, ekipte ve işlerin tutum tarzında olacaktır. Şimdiden "daha mı az sosyatist, daha mı çok sosyalist *münakaşal*arı İranda

İran sokaklarında Şaha ve Dibaya sevgi gösterileri

Halk için, halkta beraber

başlamıştır. Mansur, kendisini liberal olmakla suçlamak isteyenlere karşı şöyle demektedir:

"— Doğu Avrupanın sosyalist memlekenleri de dahil olmak üzere bilmiyorum hangi memlekette bu kadar çok zengin kaynak Devletin elindedir".

Mesele bu kaynaklardan fertlerin değil, milletin refah sağlamasıdır ve bizzat Mansur bu sahada yapılacak çok iş olduğunu kabul etmektedir. Nitekim Şahın "6 Maddesi"nde meselâ ormanların devletleştirilmesinin bulunması tablonun eksik tarafları olduğunun delilidir.

İranı gören bir yabancının, intibaı, şimdi bu memleketin Şahın liderliği altında bir yol ağzında olduğudur. Sebatla tutulacak yol hem İranın istikrarını, hem istikbalini, hem de Şahın ve şahlık müessesesinin kaderini tâyin edecektir.

DÜNYADA OLUP BİTENLER

Uzay

Bir gemide üç kişi

Bu haftanın başında bütün dünya kamu oyu Pekinden gelecek ilk Çin atom denemesi haberini beklerken, Moskovadan alınan başka bir haberle karşılaştı. Habere göre. Sovyetler Birliği. uzay çalışmalarında bir ileri adım daha atarak, ihtiyar dünyanın çevresine, içerisinde üç kişi bulunan "Vos kod - Şafak" adını verdikleri bir roket fırlatmıştı. İçerisinde bir pilot, bir mühendis, bir de doktor taşıyan Şafak, dünyanın çevresinde, her doksan dakikada bir dönüş yapıyordu. Bu dönüş sırasında dünyaya en çok 107 kilometre yaklaşıyor, en fazla da 409 kilometre uzaklaşıyordu.

Moskovadan alınan bu haberi, çok geçmeden, bütün dünya televizyonlarında yayınlanan resimler izledi.

Sovyetlerin uzaya üç kişi taşıyan bir kapsül fırlattıkları duyulur duyulmaz bütün dünyada çeşitli yorumlar başladı. Bir kere. böylece Sovyetler Birliği uzay yarışında Birleşik Amerikayla arayı önemli bir şekilde açmış oluyordu. Amerikalılar, içine iki astronot koyacakları kapsülü, ancak 1965 yılı sonlarında uzaya atmayı düşünüyorlardı. Oysa şimdi Sovyetler Birliği üç kişilik bir kapsül fırlatmış, böylece Amerikayı çok geride bırakmıştı.

Sovyetlerin bu ileri fırlayışı, Sovyet bilim adamlarının amerikanların şimdiye kadar çözemedikleri bazı güçlükleri gidermiş olduğunu gösteriyordu. Aşağı yukarı onbeş ton ağırlığında olan bu kapsülü fırlatmak için, bir kere, çok kuvvetli bir roket yapmış olmak lâzımdı, İkincisi, bu kadar büyük bir roketin yeryüzüne dönüşü de gerçek bir meseleydi. Roketin ağırlığı çoğaldıkça, yeniden atmosfere dönüş de zorlanıyordu. Demek ki, Sovyetler buna da bir çare bulabilmişlerdi.

Liderlik sevdası

Sovyetlerin uzun bir sessizlikten sonra yeniden uzay çalışmalarını hızlandırmalarının, nedeni üzerinde de çeşitli yorumlar yapıldı. Bilindiği gibi, Krutçef, bundan bir yıl kadar önce, artık Sovyetler Birliğinin uzaydan çok, yeryüzüyle ilgili olduğunu . söyleyerek aya gitmek isteyenlere başarılar dilemişti. Bundan sonra Moskovadan alınan haberler, Sovyetlerin, aya gitmekten şimdilik teknik sebeplerden • çok uzay adamlarının sağlığı bakımından vazgeçtiğini gösteriyordu. Uzun süre uzayda dolaşan astronotlar yeryüzüne dönünce kan basıncı çoğalıyor, kalbin damarlar üzerindeki deneti azalıyordu. Sovyetler bu güçlüğe bir çare bulmadan aya adam yollamak istemiyorlardı. Yorumcuların çoğuna göre, Sovyetlerin bu defaki denemesinin başlıca amacı, bu sağlık meselelerine bir karşılık bulmaktı.

Bu arada dikkati çeken başka bir nokta daha vardı: Sovyetler Birliği tarafsız devletler .1961 yılında Belgratta ilk toplantılarını yaptıkları zaman, seri halinde, çekirdekli bomba denemelerini yürütmüştü. Uzaya üç kişilik bir kapsül yollaması da. eğer garip bir tesadüf değilse, ikinci Tarafsızlar konferansının sona erdiği güne rastlıyordu. Üstelik, bu konferansta tarafsız devletleri en çok düşündüren konulardan, biri de, Komünist Çinin yapmak üzere olduğu söylenen atom denemeleriydi. Anlaşılan, Moskova, her-

Fezaya giden üç sovyet kozmonotunun uçuştan *az* önceki resimleri

Fezanın fethinde *son gelişme*

gün biraz daha uzaklaştığı Pekinden daha çabuk davranıp komünist blokun en ileri ve kuvvetli devleti olduğunu bütün dünyaya bir kere daha ilân etmek istiyordu. Doğrusu ya, Sovyetlerin bu gösterisinden sonra Pekinin atom denemelerine komünist blok içinde ve dışında pek pabuç bırakan olmayacaktır.

Tarafsız Blok

Eğlenceli bir toplantı

Hiçbir askerî savunma düzeniyle ilgisi bulunmayan ve kendilerine "tarafsız" adını veren 47 devletin en yüksek kademeli yöneticileri, geride bıraktığımız haftanın başında, Kahirede toplandıkları zaman, hiç kimse Irkıvım bir siyah konsolunun bu toplantının yıldızı olacağını aklından bile geçirmiyordu.

Kolayca anlaşılacağı gibi geçen hafta Kahirede bir sürü eğlenceli olaya yol açan irikıyım kongolu Başbakan Combeden başkası değildi Bir zazamanlar Katanganın başında Lumumbaya karşı dikilen Çombe, pek de haksız olmayarak, birçok Afrika devlet lideri tarafından Lumumbanın katili olarak görülüyordu, üstelik, son aylar içinde Konsonun kuzeyinde kendisine karsı başlayan isyan hareketini bastırmak için Güney Afrika Birliğiyle Rodezyadan beyaz savaşçılar kiralayacak kadar ileri eritmiş, ülkesinin kamlarını sessiz sedasız amerikan yardımına açmıştı Bu kadar suç bir araya geliçe Combenin. Kahire toplantısında "İstenilmeyen Adam" ilân edilmesine hiç de şaşmamak gerekirdi.

Fakat bütün işlerini büyük bir pişkinlikle yürüten Çombe Kahirede toplananların kendi hakkında düşündüklerine hiç aldırmadan, "hepsine günlerini göstermek" amacıyla geçen hafta içinde bir sabah Kongodan uçakla ayrıldı. Tabii, yola çıkmadan önce, kendisine gerekli kolaylığı göstermeyen Mısır maslahatgüzarını bir güzel haşlamayı da unutmadı. Fakat Çombenin Kahireye inmesi Kongodan ayrılması kadar kolay olmadı Çombenin Konandan yola çıktığı harberi Kahireye ulaşınca. Tarafsızlar toplantısında bir huzursuzluk başladı ve yapılan görüşmeler sonunda. Kongo Başbakanının toplantıya alınmaması bir defa daha kararlaştırıldı. Bunun üzerine Başkan Nasır Kahire hava alanına emir vererek alanı Combeyi getiren özel uçağın inişine kanadı ve Combe de. ister istemez itinaya kadar uzanmak zorunda kaldı.

Nazik bir karşılama

İnatçı Çombe. Atinaya iner inmez, kendine Kahireye giden bir başka uçakta yer ayırttı ve ertesi sabah yeniden yola çıktı. Bu defaki uçak özel olmadığı ve Çombeyle birlikte Kahireye inecek başka yolcu da taşıdığı için, alanı onun inişine de kapamak mümkün olamadı ve Kongo Başbakanı, yanında bir sürü yardımcısı, nihayet Mısır başkentine indi. İndi ama, inmesiyle birlikte etrafı sarıldı, koca Kongo kafilesi arabalara bindirilerek Tarafsızların toplandığı Kahire Üniversitesinin hemen yakınlarındaki Al Oyuba konağına götürüldü hapsedildi.

Bir bağımsız devlet başbakanının yabancı bir ülkede böylece hapsedilmesi, bütün dünyada çeşitli yorumlara yol açtı Durumun tuhaflığını anlayan tarafsız ülkeler temsilcileri de. buna bir çare bulmak içirt Kongo devlet başkanı Kasavubuya bir mektup yollayarak Kongonun toplantıda her zaman yeri bulunduğunu, ancak bu yeri Çombenin değil Kongo halkını her bakımdan temsil eden birinin doldurabileceğini bildirdiler ve Kahireye başka bir temsilci göndermesini istediler. Fakat Kasavubu, verdiği cevapla, toplantıdakilerin başına sanki bir

kazan kaynar su döktü: Çombe, Kongonun tam yetkili temsilcisiydi ve Kongo Başbakanına görevine ve kişiliğine yakışır muamele yapılmazsa. Kongodaki tarafsız ülkeler temsilcilikleri aynı şekilde karşılık göreceklerdi. Bunun üzerine .Kahirede toplananlar, Combe ve yanındakileri Cuma sabahı serbast bırakmaktan başka çare göremediler Çombe de serbest bırakıldıktın sonra hafta sonunu geçirmek için Parise uçtu ve orada Başkan Nasıra çatmak için eline geçen hiçbir fırsatı kaçırmadı.

Her nabza ayrı şerbet

Combenin Kahireden ayrılmasından sonra doğrudürüst çalışmaya başlayan Tarafsızlar Konferansında başlıca konuyu, tarafsız ülkelerin bloklar karşısındaki tutumunun ne olması gerektiği teşkil etti. Batılı başkentlere ve Moskovaya eğilimli liderler "barış içinde birlikte yaşama" ilkesinin üstünlüğünü savunurken. Pekin eğilimli temsilciler de Batılı sömürgeci devletlere karsı sert bir tutum takınılması gerektiği görüsünü ileri sürdüler. Barış içinde birlikte yaşama ilkesini savunanların başında Yugoslav Devlet Başkanı Tito ile Mısır Devlet, Başkanı Nasır ve Hindistan Başbakanı Sastri vardı. Bununla beraber Nasır, toplantı sonunda yayınlanan bildiriye "sömürgeciliğe ve ırkçılığa karşı" girişilmiş olan arap mücadelesini sıkıştırmayı ve bu mücadelede diğer tarafsız devletlerin destesini almayı unutmadı Diğer yandan Hindistan Başbakanı Sastri de bildiriye, yakında yapılacağı bildirilen Çin atom denemesine karsı bir kayıt kovdurtmak istedi, fakat çoğunluğu kazanamayınca genel ve tam silâhsızlanma için konulan kayıtla yetinmek zorunda kaldı

Batılı sömürgeci devletlere karşı sert bir tutum takmılmasını isteyen liderlerin basında ise. Malezya anlaşmazlığı yüzünden İngiltere ve Amerika Birleşik Devletlerine kırgın olan ve Sovyetler Birliğinden istediği kadar yakınlık görmedigi için de hergün biraz daha Pekine yakınlaşan Endonezya Devlet Başkanı Sukarno vardı

Bildiride bütün tarafsız ülkeler lilerlerinin birleştikleri konu hala yabancı yönetim altında bulunan ülkelerin bir an önce bağımsızlığa kavuşması dileği oldu. Güney Afrika Birliğinin ırk ayrımı politikası şiddetle takbih edildi ve bu ülkeye karşı iktisadî boykot uygulanması kararlaştırıldı.

Tüli'den haberler

Geçen haftanın sonunda, Cumartesi günü Çin Büyük Elçisi Shao Yu-lin ve eşinin, millî bayramları ve Ankaradan ayrılışları dolayısıyla Bulvar Palas salonlarında verdikleri kokteyl çok kalabalık bir misafir topluluğu ile geç vakitlere kadar sürdü.

Davetliler arasında bilhassa şu kimseler dikkati çekiyorlardı: Prof. Operatör Dr Recal Ergüder eşi Beyhan Ergüder, Lûtfi Ay, eşi Nevin Ay ve kızları - Ay ailesi Avrupadan gelirken getirdikleri Taunus arabayı anlatıyorlardı -, Prof. Dr. Fevzi Renda ve eşi Suzan Renda, Senato Başkanı Enver Aka ve eşi Canide Aka, Karayolları Genel Müdürlüğü müşavirlerinden Erol Talikaya -eşi henüz seyahatten dönmediği için. Yaltkaya her yerde yalnız görünüyor -, Necdet Kent ve siyah brötelli elbisesiyle pek zarif eşi. Prof Yavuz Abadan ve eşi Nermin Abadan - Nermın Abadan. CHP Kadın Kolları Kurultayına getireceği "Aile Plânlaması" konusunda tartışmalar yapıyordu - Prof Muhlis Ete, Tekel Başmüdürü Melih Sağtür ve eşi Nifüfer Sağtür. Köy İşleri Bakanı Lebit Yurdoğlu -Bakan, bütün akşam, gazeteci Şemsî Kuseyrf ve umumiyete kokteyllerde pek görünmeyin Bayan Kuseyri ile beraberdi -. Fikret Belbez ve eşi Bedia Belbez. Leylâ Çambel, Fethi Tevetoğlu Maliye Bakanı Ferit Melen. İlhan Çevik ve eşi Nurten Çevik. Hariciyeden Halûk Kura ve siyah elbisesi, türkuaz türban şapkası ile her zamanki gibi pek zarif ve güzel eşi Lâle Kura, Ekrem Alican ve eşi. Dr. Necmettin Gürhan ve eşi. emekli General Sıtkı Ulay - Ulay, gecenin ender smokinlilerinden biriydi ve siyah gözlüklerini hiç çıkarmadı - Brezilya Büyük Elçisi ve eşi.. Orijinal millî kıyafetleriyle Çin Büyük Elçiliği mensupları da toplantıya ayrı bir hava veriyorlardı.

Malike ve Ziya Şav, geçtiğimiz hafpa içinde Ankaraya geldiler ve Ankara Palasta kaldılar Ferit Apaydın, Şavlar şerefine bir akşam yemeği verdi O gece. Malike Savın giydiği ayakkabıların güzelliği başkentte hâlâ söyleniyor. Fakat tahminler hilâfına, Şavın ayakkabıları Vakariden değil, Paristen alınmış.

Ekrem Apaydın, işleri için, birkaç gün kalmak üzere, önümüzdeki hafta Paristen Ankaraya gelecek.

Nur Kızılyel, 20 Ekimden sonra Ankaraya gelecek ve bir "gümüş kutu" sergisi açacak. Antika eşyalara özel bir ilgi duyan Kızılyel, yakında bu ilgisini daha da genişletecekmiş.

Kaza — CHP, kıymetli bir üyesini daha kaybetti Cemil Sait Barlas, müessif bir trafik kazası sonucu dostlarını ve - meslekdaşlarını ebediyen terketti. Barlas iyi bir gazeteci, iyi bir devlet adamı ve namuslu bir politikacıydı.

Melek Güz, Bestekâr sokakta yeni tuttuğu apartımanına yerleşmekle meşgul Fakat çok sevdiği "kanasta" oyunu için, bazan işlerini bıraktığı da oluyor.

Yeni tahliye olunan Yassıada büküm lülerinden Kemal Aygün, geçen haftanın içinde bir gece, Kavaklıderede Dragon restoranda, Nümune Has tahanesi doktorlarından sekiz on tanesine büyük bir ziyafet verdi.

Golf Kulüp, haftanın başındaki Pazar günü son derece kalabalıktı. Yaz tatilinden dönmüş olan üyelerden başka, o gün Kulüpte üye olmıyan kimseler de vardı. Hayanın güzel oluşunun da bunda büyük rolü olsa gerek;

Bütün dostlar ve dost olmıyanlar akşama hattâ geceye kadar bol bol birbirlerini gördüler. Kulüpte kimler yoktu ki!.. İsmail Soysal ve sosyete haberleri arasında sık sık ismini ve resmini gördüğünüz zarif eşi İlham Soysal; yakında ayrılmak üzere olduk lan söylenen Gönül ve Nihat Çaruşoğlu, Turhan Kapanla, Dânâ Noyan ve eşi Kemal Noyan, . Lüsyen Avunduk, geç vakit yemeğe gelen Fuat Bayramoğlu ve eşi Nesteren Bayramoğlu, Muzaffer İlkar. eşi ve kızı, yüksek mühendis Necdet Egeran ve esi Sabriye Egeran. Ali Sermet ve eşi. Feyyaz ve Alev Berker, Aydın ve Yasemin Sonbay. Golf Kulübün en sevimli ciftlerinden Uğurcan ve Halûk. Erol Bükev ve Destane Bükey, Harun Gönençtürk ve eşi Necla Gönençtürk. yeni evli Namık ve Yeta Sılay çifti. İlhan Bakar ve eşi. Ayşe ve Akgüh Kıcıman. yalnız gelmiş olan Halûk' Kocaman. Sadi Kavur ve Turgut Çoratekin hariciveliler grupunu teşkil ediyorlardı. Bülent Büktaş ve her zamanki gibi vakasında bir kamelya bulunduran eşi Bedia Büktaş. kahkahalarıyla meşhur Galip Kardam ve zerafeti ile meşhur eşi Beyza Kardam Adnan Öztrakla beraber gelmiş olan Behçet Kemal Çağlar - bu iki müzmin bekâr derin sohbetlere dalmışlardı -, Nevin ve Baha Bursalı. Dr. Celal Tümer ve eşi Fahiman Tümer, Philips'çi Fethi (Bülbül) Gürel ve eşi Sina Gürel. Çan Okan ve eşi Hatice Okan, Dr. Muzaffer Argını ve genç, çok güzel eşi Sum-

ru Argun da Kulüpte bulunanlar arasındaydılar.

Devlet Bakanı Nüvit Yetkin, geçen haftanın içinde, yakın arkadaşlarıyla beraber, Çiftlikte bir öğle yemeği yedi.

Dicişleri Bakanlığı tarafından, geçen hafta Perşembe günü. Çankayadaki Kazan restoranda, Kıbrıs arabulucusu Galo Plaza şerefine bir öğle yemeği verildi.

Ahmet Emin Yalman, tekrar CHP saflarında, eski Devlet Bakanlarından Vefik Pirinççioğlu ile birlikte. Diyârbakıra bir propaganda gezisine "çıkmış.

İlkbaharda ölü mevsime giren Ankara sanat çevresinin hemen her kolu canlandığı halde, nedense Sanatsevenler Kulübü yaz uykusundan bir türlü uyanamadı. Kulübün çok güzel olan lokali, şimdilik alelade bir çay salonu halinde. İdare heyetine seçildikleri sırada büyük ümitler uyandıran sanatçıların artık çalışmaya başlama zamanı çoktan geldi ve galiba gecikiyor da... Geçen yılın başarılı organizatörü Ergun Savı herkes çok arıyor. Halbuki Sav da yakında eşi Tuncay Sav ile birlikte Amerikaya gidiyor.

Geçen haftanın sonlarında Cuma akşamı İngiltereden gelen bir uçak, bir yıldan beri Amerikada kütüphanecilik ihtisası yapmakta olan. Orta Doğu Teknik Üniversitesi Kütüphane Müdür Yardımcılarından Solmaz İzdemiri, Esenboğa hava alanında kendisini hasretle bakliyen dostlarına kavuşturdu. "İzdemiri karşılşyanlar arasında Üniversitenin çok kibar ve hatırşinas Kütüphane Müdürü Benett ve eşi ile yardımcısı Füruzan Olsen ve genç sekreteri İncigül Doruk da vardı.'

Geçen yılkı piyano resitali ile dikkatleri çeken genç istidatlardan Gönül Çelikiz tahsiline devam etmek *üzere* Kölne gitti.

Geçen haftanın ortalarında bir gece, Ankara Palasta seçkin bir kalabalık vardı. Gecenin şimdi en acı hatırası, Cumartesi günü geçirdiği feci bir trafik kazası sonunda kaybettiğimiz Cemil Sait Barlasın masadan masaya dolaşıp dostları ile konuşması oldu. Bir ara, ön masalardan birinde oturan Kerim Bükey ve eşi Tiraje Bükeyle, sonra arka masalardan birinde Güngör Berksan ve bir ahbabı ile oturmakta olan Mithat Dülge ile uzun uzun konuşan Barlas, nihayet bir masada tek başına oturan Dündar Soyerin yanına gitti, oturdu. Karşıda, uzun bir ziyafet sofrasında da Kemal Satır, eşi Memduha **Satır,** Halûk Baylken ve eşi ile daha bazı zevat vardı. Bunlar misafir arabulucu Galo Plaza ile birlikte, konser dönüşü Ankara Palasa gelmişlerdi.

Fethi Doğançayın, dillerde peri masalı gibi dolaşan evlenme olayının üzerinden daha pek, bir zaman geçmeden, boşanma haberi bomba gibi patladı. Ama, taraflar herhalde bir uzlaşma yolu bulmuş olacaklar. Zira yeniden evleniyorlar!

Sevim Akman, geçtiğimiz hafta Totoda 12 tutturmuş, 73 bin 800 lirayı kazanan Akman, verginin fazla kesilmesinden biraz şikâyetçi ama, yine de bu havadan gelen para tatlı geliyormuş kendisine. Şimdi bir Taunus araba arıyor. Ondan sonra hemen direksiyon derslerine başlıyacakmış.

İran Ticaret Ataşesi **Firuz Hayet** ve Ankara sosyetesinin çok yakından tanıyıp beğendiği güzel ve zarif eşi **Azer** Hayet, çocukları ile birlikte, izinlerini geçirmeğe İrana gittiler.

SOSYAL HAYAT

Kurultaylar

Kadın Kolları Kurultayı

Haftanın başında Pazartesi gecesi, Ankarada Kızılırmak caddesindeki bir evin telefonu ısrarla çaldı. Yatağından fırlayan evsahibesi, oldukça tuhaf bir durum karşısında kaldı. Bir dostu, hal ve hatırını soruyor ve ertesi gün seçimlere girmeyeceğini duyduğunu, bundan ötürü büyük üzüntüsünü bildiriyordu.

Telefona cevap veren, CHP Kadın Kollan Merkez Yönetim Kurulunun bir üyesi idi. Telefonu, ise bir Ankaralı delege ediyordu. Bu, doğrusu, seçim arefesinde, bir adaya yapılabilecek hoş bir şaka değildi.

CHP Kadın Kolları Merkez Yönetim Kurulu ertesi sabah, Bahçelievlerdeki Akalın salonunda İkinci Kadın Kurultayını yapacaktı. Delegeler, geçen haftanın sonundan itibaren, yurdun dört bir köşesinden başkente gelmeye ve Karanfil sokaktaki parti binasını doldurmaya başlamışlardı. Telefon başındaki aday hem şaşırmıştı hem de canı biraz sıkılmışa benziyordu. Ama kendinden emin görünüyordu:

"— Merkez Kadın Kolunun tek bir listesi vardır. Ben de o listedeyim. Kazanırsak, hep beraber, ekip çalışmamızı devam ettireceğiz Ama Kurultay başka bir listeye rağbet gösterirse, vazifeyi başka bir ekibe terkedeceğiz" diye cevap verdi.

Telefonu kapatırken gülümsüyordu. Yönetim kurulu üyesi, olayı, ertesi sabah diğer arkadaşlarına anlattığında, başkalarının da arandığını öğrendi. Demek Sıkı Yönetim yüzünden yirmiiki ay işbaşında kalan CHP Kadın Kolları Merkez Yönetim Kuruluna karşı gizli bir çalışma vardı. Fakat Kadın Kollan teşkilâtı tarafından tutulduğu bilinen Genel Merkeze karşı çıkacak olan listeye, kuruldan birkaç isim alınmak isteniyor ve telefonlarla zemin yoklanıyordu. Aynı taktik Birinci Kadın Kurultayında da uygulanmış ve o zaman Genel Merkez listesinden birkaç isim çalınabilmişti. Ama oyun bu defa tutmadı. Melâhat Akan. Muzaffer Antabelli. Nermin Abadan, Nimet Burak, Jale Candan, Firuze Cimilli, Leylâ Cambel, Nebahat Demirkaya, Neriman Elgin. Mukaddes Gür. Saadet Sümerden müteşekkil kurul, ekip çalışmasına önem veriyor ve bu şekilde kurulmuş düzeni bozmamaya kararlı görünüyordu. Yalnız, görevi icabı sık sık dış memleketlere seyahate çıkan gazeteci Leylâ Çambel çekilmek isteğini bildirmiş ve kurul onun yerine İl Kadın Kolundaki çalışması ile tanınmış olan Şükran Söylemezi aday listesine almıştı.

Tüzük üzerinde çalışmalar

Parti Genel Meclisine seçilecek olan kadın temsilcisi seçiminin Kadın Kurultayının asıl mücadelesini teşkil edeceği düşünülüyor ve ilgiler bu noktada birleşiyordu. CHP Parti Meclisi aynı gün aynı saatlerde bir toplantı yaptı ve geçen CHP Büyük Kurultayında Kurultayca kabul edilmiş olar tüzük tadilâtını yorumlamağa çalıştı.

Büyük Kurultayın kabul ettiği 36. maddeye göre. Gençlik ve Kadın Kolları teşkilâtlarının tamamlandığı ve kongrelerinin yapıldığı her parti kademesinde, bağlı bulundukları' ilçe ve il yönetin kurulları ile Parti Meclisinde birer tiye ile ilâveten temsil edilirler. Bu temsil, ana kademe kongresinde seçim yolu ile olur. Fakat bu 36. madde birçok şekillerde yorumlanmış ve bazı aksaklıkları görülmüştü. Ka-

CHP Kadın Kolları Kurultayı
Kadın politikaya girince...

dın ve Gençlik Kollarından ana kademelere geçen üyelerin yardımcı kollarla ilgileri kesilecek miydi? Kadın Kolları, ile Gençlik Kollarını temsil edecek olanlar kurul içinden mi, yoksa, istenirse, dışardan da seçilebilecekler miydi? Bu seçilen temsilci, başkandan başka birisi olursa, başkanın kuruldaki durumu ne olacaktı? Parti Meclisi bunu yorumladıktan sonra mesele yeniden Büyük Kurultayın tüzük komisyonundan geçecekti. İşte, İkinci Kadın Kurultayı yapılırken, birçok delegelerin gözleri bu bakımdan kapılardan ayrılmıyor, kadınlar. Parti Meclisinin kararını bekliyorlardı CHP Parti Meclisi üyesi ve Kadiri Kollarını ted yirle görevli Zarife Koçak. Parti Meclisinin bu çalışmasına katılabilmek için konuşmasının öne abramasını istemişti. İlk haber, İstanbul. senatörü Mebrure Aksoley tarafından Kurultaya duyurulmuştu. Mebrure Aksoley. Parti Meclisi Kadın ve Gençlik Kolu başkanlarının. otomatikman, ana kademelerinin birer tabii üyesi olmalarını ve bütün üyelik haklarından faydalanmalarını uygun görmüştü. Ama bu 16 Kurultayın bir kararının yorumun dan ibaretti. Yorum. 17 Kurultaya götürülecek ve ancak orada kesin bir sonuca bağlanabilecekti.

Bu haber İkinci Kadın Kurultayına Dr. Kemal Satır tarafından resmen bildirdi. Parti **Genel Sekreteri Kongre Divanından bunu izah için mü**saarde aldı. fakat bu konuya geçmeden günün meselelerine dalarak. Kadın Kurultayı önünde, heyecanlı siyasî konuşmalarından birisini yaptı ve AP zihniyetine çattı.

Bakanlar defilesi

Kadın Kurultayındaki kürsüden bol bol alkış toplıyan Bakan, sadece Kemal Satır olmadı. Kadın Kurultayı hemen hemen bütün Bakanları, birçok milletvekili ve senatörü Bahçelievlere çekti. Sedat Cumralı. İbrahim Öktem. Orhan Öztrak. Kemal Demir Muammer Ertem. Ali İhsan Göğüş Kurultayı merakla izlediler. Kadın ve Gençlik Kollarının kurulmasında büyük rol oynamış olan Suphi Baykam. kadınları heyecanlandıran bir konuşma yaptı. Türkiyenin derdini turizm rakkamlar ile çözmeye uğraşan Ali İhsan Göğüş. Kadın Kolları Merkez Yönetim Kurulu raporunda turizme *yer ayrılmamasını tenkit etti ve kadınlardan bu sahada bekleneni anla*tırken dinamik bir neslin turizm kapısından memlekete getirebileceklerini gözler önüne serdi. Turhan Fevzioğlu ise Büyük Kurultaya gidilmesi isteğini ibareten uzun bir konuşma yaptı. Bu konuşmalar ve raporun delege*ler tarafından tenkidi yapılırken* hemen hemen hiçbir kulis faaliyeti görmedi delegeler salonu hiç terket-

Kadının Politikadaki Yeri

Jale CANDAN

Kadının politikadaki yeri, hayli tartışılmış bir konudur. Genel olarak, ileri toplumların başlıca niteliklerinden birinin, kadına erkekle eşit haklar tanınması şeklinde meydana geldiğini söylemek mümkündür. Ancak, bu kuralın da istisnası yok değildir: meselâ iptidai diyebileceğimiz bası kavimlerde kadının yönetici bir rol oynaması çok tabii karşılanırken. İsviçre gibi ileri bir toplumda, çoğunluk kadının politika hayatına atılmasını lüzumsuz bulduğu için, kadın bu toplumda henüz siyasi haklarından yoksun yaşamaktadır

Memleketimizde kadının siyasi hakkı diğer haklarından daha büyük bir kolaylıkla kabul edilmiş ve büyük kitlelere daha rahatça sindirilebilmiştir. Kadının birçok sosyal haklarını, kanunlara rağmen, tanımak istemiyen en mutaassıp bölgelerde bile, kadının, çarşafına sarılı durumda da olsa, seçim günü sandık başına gitmesi tabii karşılanmakta, kadınların adaylıklarım koymaları, erkeklerimizde, rekabet kaygusundan ötede bir tepki yaratmamaktadır. Ancak, politika hayatına atılmış olan kadının rolünün ne olacağı henüz en ileri düşünceli politikacılarımız ve hattâ düşünürlerimiz tararından bile tam anlamıyla anlaşılamamıştır. Birçoklarımız için kadın, siyasi meclislerde, muhakkak surette, sembolik olarak temsil edilmelidir. Meclislerin havasını yumuşatmak, protoko'da görünmesi, sadece şekil yönden, âdeta bir "hemşirelik" görevi görmeli. asla iddialı olmamalıdır! Oysa her konuda değil ama, bazı konularda iddialı olmak ve bunlar üzerinde çalışarak durmak, herhangi bir siyasi toplulukta sandalye işgal eden kimse için şarttır. Burada erkek-kadın ayırımı yapmak, işin anlamını esasından bozar Kadının meclislere girmesi sembolik olmamalı, tersine, meclislere herhangi bîr konuda ve özellikle kadın topluluklarını yakından ilgilendiren konularda ışık tutacak nitelikte bulunmalıdır. Kadın, gündelik hayatında ekonomik ve sosyal dâvaların, tam içindedir Bunun ötesinde, doğum kontrolü gıda ve sağlık meseleleri. eğitim ve gençlik meseleleri gibi onun analık ödevleri ile birinci derecede ilgili birçok meseleler vardır. Kadınların, bu konularda yetişmiş elemanlarını siyasi hayata yöneltmeleri ve bunları siyasi meclislere göndererek dâvalarını dile getirmeleri, kadının politikadaki yerinin ne derece önemli olduğunu gösterecek ve ona sembol olmaktan çok ötede bir değer kazandıracaktır. Ancak bunu, sadece "kontenjan"larla halletmek mümkün değildir. Kadının politikada gerçek yerini bulması ve bu yeri topluma kabul ettirmesi, onun ancak siyasi hayata atılması ile mümkündür;

İlk defa batı demokrasilerinde kurulan siyasi kadın kolları,kadınları siyasete alıştıran ekoller olmuştur: Demokrasinin beşliği olarak anılan İngilterede, Muhafazakâr Parti. 1928 yılından beri, kongre karan ile. bir daimi kadın koluna, ve merkez yönetim kumluna bağlı bir merkez kadın istişari meclisine sahiptir. Kadınlar yılda bir defa. bağımsız bir kongre yaparak mescitlerini tespit eder ve bu meseleleri parti, kademelerine ve hüküetlere duyurarak kadın seçmenin ağırlığını hissettirirler. Bu kongrelerde ele alınan konular suçlu çocuklar, eğitim sistemi. İhtiyarlık sigortası, tasarruf ve banka mevduatı, mesken inşaatı, gıda kontrolü, nüfus politikası gibi çeşitli meselelerdir. Kadınlar bunlar üzerinde fikir birliğine vararak devamlı çalışmalar yaparlar.

Siyasi bir kadın teşekkülü memleketimizde, yalnızca CHP içinde mevcuttur. Bu tevekkülün iki yıldır topladığı kadın kurultayları, kadın dâvalarının memleket dâvalarının nasıl içinde olduğunu göstermiş ve kadının politikadaki yerini doldurmasına doğru atılan umut verici bir adım olmuştur.

mediler. Dâvalar merakla izlendi. Kadın Kolu Merkez Yönetim Kurulu, köy öğretim ve eğitim sisteminin yeniden ele alınmasını, köy enstitülerinin açılmasını, kadının eğitimine öncelikle önem verilmesini, doğum kontrolünün parti programına alınmasını istedi. İstanbul İl Kadın Kolu ise özellikle din eğitimi üzerinde durulması, mahalle mekteplerinin zaaf gösterilmeden kapatılması, cahil hocalarla mücadele edilmesi ve din adamının eğitimine önem verilmesi konuları üzerinde durdu. Bütün illerden gelen dilekler Büyük Kurultaya götürülmek üzere iki gün devamlı çalışacak olan bir Dilekler Komisyonuna verildi 40 ilde teşkilatını kurmuş olan Kadın Kolları. İkinci Kurultayını 220 delege ile yaptı. Genel Merkez Kadın Kolları listesi seçimi kazandı ve İstanbul İl Kadın Kolu Başkanı Hasena Ilgaz Kadın Kollarının Parti Meclisi adayı oldu.

Moda

Küçük elbiseler

Küçük elbiseler bu mevsim çok rağbet görecektir. Ancak bu küçük elbiselerin büyük "görevleri vardır. Bunlar, küçücük boylarıyla büyük işler görmekte ufak-tefek değişikliklerle en süslü- yerlere - gidebilmektedirler.

Küçük elbiseyi yumuşak ve dökük bir kumaştan, belden kesiksiz, vücuda yakın bir torba şeklinde tercih etmek lâzımdır., Bu tip bir elbise, aynı zamanda yakasız ve uzun kollu olursa çok dafa fazla işe yarar Meselâ incecik bir deri kemer ve yakaya takılan deri bir çiçekle veya boyna bağlanan bir küçük mendil-eşarp ile bu tip elbise derhal spor bir bal alır; Onu rahatça büroya giymek mümkündür.' Aynı elbise kemersiz ve boyna takılan bir şifondan abiye yüksek yaka veya kalabalık ve şık bir kolye takımı yahut bir süslü iğne île akşam kokteyle gider. Düz ve tok bir jerse. İnce bir tweed, içi lameli, fakat spor görünüşlü yeni tip kumaşlar, bu iş için biçilmiş kaftandırlar, Yakasız elbise sevmiyenler, yüksek dönük sveter yakasını da deneyebilirler. Süslü bir iğne veya bir minik çiçekle bu yakaya da abiye bir manzara vermek herzaman mümkündür Yüksek, dönük vakalar boyundan uzak ve biraz açık da olabilir çok pratik yeni bir biçim de gine torba biçimi, yakası "V" seklinde açık, fakat uzun kollu bir elbisedir. Bu elbiseyi gündüz dönük yakalı ince bir kolsuz sveter veya bir spor bluzla giymek de mümkündür. Bu takdirde şık bir kemer, elbiseye istenilen havayı kolaylıkla verecektir. Ayni elbise çıplak giyildiğinde, bu mevsim çok moda olan "V" dekoltesi elde edilmiş olur. Bu dekolteyi, yakanın açıklığına göre hazırlanmış bir pullu bordür-yaka ile giydirmek de mümkündür.

İki görevi birden gören küçük elbiseler 1964-65 yılının dinamik kadınına, ekonomik şekilde şık olmak, çabuk hazırlanmak, gerektiği anda her yere gidebilmek imkanını verecektir. Modayı daha yakından izleyen ve orijinal olmaktan korkmıyanlar ise böyle dümdüz bir küçük elbisenin altına paçalı bir kombinezon giymekle yetineceklerdir. Küçük elbisenin eteğinden çıkan ayni renkteki fırfırlı bir süs ise elbiseye gereken sikliği ve değişikliği getirecektir. Bu takdirde kemer takmamak ve elbiseyi yakasız olarak, dümdüz giymek lâzımdır. Mevsimin modası olan parçalı etekler, başka süs kaldırmamaktadır. Küçük elbiseyi büyük fırsatlarda giyebilmek için kumaşını iyi seçmek ve birazcık da muhayyileye başvurmak kafidir.

Gençkızlar için

Küçük elbise gençkız için de çok önemlidir ve iyi geçildiği takdirde onun birçok ihtyaçlarını karşılıyacaktır. Gençkızlar bu mevsim düz bir torba elbiseyi püsküllü, tüylü, çiçekli takma yakalarla, kullanacaklardır. Yani dümdüz bir gündüz elbisesi, böyle bir yakanın eklenmesiyle derhal süslü olacaktır. Gençkızların küçük elbiseleri tam kolsuz da olabilir.. Böylece, onu süslü şifon bluzlarla abiye hale getirmek veya sveterle spor, olarak giymek mümkündür. Ayrıca bu. geceleyin çıplak da giyilebilir. Gündüz için aksesuar olarak, renk renk ince deri kemerler, deri çiçekler, küçük eşarp-mendiller akşam için minik şifon çiçekler küçük, şık ve değişik iğneler, süslü bir kemer almak lâzım - dır Kanalı düz yakalan türk işi gümüş kolyelerle süslemek de elbiseyi fevkalâde bir şekilde giydirmekte ve. ona havalı bir görünüm vermektedir.

Sveter-etek giymekten bıkan, fakat yine de ondan vazgeçemiyen gençkızlar için bu mevsim yeni bir moda ortaya atılmıştır. Bu düşük belli, yalancı bir döpiyestir. Elbisenin üstü jerse gibi sancı bir kumaştan; altı ise eteklik kumaşından yapılmış, fakat renkler birbirine uydurulmuştur. Düşük belli etek, bikini etek; elbisenin beden kısmı ise sveter hissini yermektedir. Eteğin arkada "tabanca cepleri" vardır. Bu elbise file çorap ve az topuklu spor ayakkabılarla giyilmektedir.

Başarılı "Dörtlü"

Konseri verenler : Detmold Nefesli Çalgılar Dörtlüsü: Jost Miohaeis (Klarinet ve piyano), Albert Hennige (Fagot ve piyano), Hans H, Richter (Korno), Heinz Hepp (Klarlnet).

Konserin **yeri** : Alman Kütüphanesi,

Günü : 12 Ekim 1964 Pazartesi, Saat 20.30 da.

Kenserin **özellikleri** : İlk olarak Alman Kütüphanesinde sezonun başlangıcını teşkil etmesi, sonra da geçen yıl hayranlıkla dinlediğimiz Detmold Nefesli Çalgılar Topluluğunun güzide üyelerinden dördünün birarada tekrar Ankaralı müzikseverlerin karşısında konser vermesidir.

Topluluğun başında bulunan Prof. Jost Michaels. geçen yıl da dikkati üzerine çekmişti. Kendisi 1950 denberi Detmold'da öğretimle ve bu müzik kurumunun çalgıcılar topluluğunu yönetmekle meşguldür. 1956 yılında profesör olan Michaels klarinet virtüözü olmakla beraber ayni zamanda çok iyi bir refakat piyanistidir, özellikle eşlik ettiği çalgının karakterini ve rolünü iyi bildiği için bu görevinde de büyük başarı sağlamaktadır.

Topluluğun diğer bir üyesi, fagotçu Albert Hennige de bu defa Jost Michaels'in klarinetle katıldığı bir duoda piyano çaldı. Böylelikle de topluluğun üyeleri tek yönlü kişiler olmadıklarını bilâkis "herşeyden önce sanat" ilkesiyle hareket ettiklerini göstermek istediler.

Beğendiklerini : Topluluk çalış, birbirleriyle âdeta kenetlenmişçesine beraberlik ve parçaların yorumlanması yönlerinden hemen kusursuz denebilecek durumdaydı. Başlangıçta bir-iki ufak hatalı not hariç, ne beraberlikte ne yorumda, ne de entonasyonda hiçbir kusur bulamadım. Sanki çalgılar gibi çalanlar da birbirleriyle akortluydular.

Özellikle Jost Michaels. fagotçu Albert Hennige. Kornocu Hans H. Richter çalgılarının tam birer ustası olmuşlar. Nefesli çalgı üflemenin, önüne konulan notaları ıkına-sıkına çalmak olmadığını klarinetin. fagotun hele kornonun ne derin incelikleri olan, istenildiği zaman ne duygulu ve nekadar "müzikal'" çalınabilecek âletler olduğunu gösterdiler. Hindemith'in sonatı Mozart'ın divertimento'su. Weberin duo'su daima Ankaralı müzikseverlerin hatırında kalacak başarılı icralardan oldu.

Beğenmediğim : Geçen yıl da birkaç defa belirttiğim gibi, artık bu çaptaki sınırları Alman Kütüphanesi salonunun "dar" duvarlarını çok aşan konserleri mutlaka Ankaranın geniş salonlarından birinde vermek gerektir Yüzlerce kişinin tıklım tıklım doldurduğu, âdeta nefes alınacak ver kalmayan bu ufak salonda - nekadar mükemmel bir topluluk olursa olsun - konser dinlemek bir azap haline geliyor. Sınat değerinden birşey kaybetmiyor ama onu dinleyenlerin aldıkları zevk. ne de olsa azalıyor.

Sonuç : Sanat yönüyle müzik yönüyle konser tam bir şölendi. Alman Kütüphanesi için de iyi bir mevsim başlangıcı oldu. Ankaralı müzikseverler büyük etkilerle salondan ayrıldılar

Daniyal ERİC

M U S İ K İ

Haberler

Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrası, mevsimin ikinci konserini Ankara Konser Salonunda 8 Ekim 1964 Perşembe akşamı veril Ayla Erdüan, Mükerrem Berk ve Mithat Fermanın solocu olarak katıldığı bu konserin Bach'ın Beşinci Brantenburg konçertosu, yine Bach'ın mi majör keman konçertosuyla Schumann'ın Re senfonisi yer alıyordu. Konserin başına özelliği, hiç şüphesiz şimdiyedek gerek solocu, gerek eşlikçi piyanist olarak Türkiyede büyük, bir isim yapmış bulunan Mithat Fenmenin bu defa çalgısını değiştirmesiyle piyano yerine klavsen çalmasıydı. Böylece üstadın piyanoya olduğu kadar klavsene de gerektiği kadar hâkim olabildiği, özelikle Bach'ı gayet üslûbuna uygun ve olumlu şekilde çaldığı meydana çıkmakla da kalmadı, bir zamanlar memlekette bir tek klâvsenci bulunduğu yolunda ileri, sürülen iddialar da çürütülmüş oldu.

Konserin bütününe gelinen; ilk konser hakkında yazılanların hepsini birden yalanlayacak kadar aleladeydi. Brandenburg konçertosunda hepsi kendi branşında kendi çalgısının üstadı durumundaki kişiler biraraya getirildiği halde iyi sonuç almak şöyle dursun, ne orkestrayla solocular arasında; ne de solocuların kendi aralarında tam bir beraberlik vardı. Bach':n keman konçertosu daha olumlu bir sonuç sağlamakla birlikte. Aylanın iyi günlerinden birinde olmadığı anlaşılıyordu. Yayının eski temizliğini hayli kaybolmuş gördük. Senfoni ise bir insicamsızlık örneği sayılabilirdi, ne beraberlik vardı, ne sonorite... Şef Lessing'in bile yorumcu sıfatıyla eserin üzerine yeteri kadar eğilmediğine inandıracak birçok karanlık pasajlar geçti Dinleyiciler de konserin sonunda salondan, hafızalarında en küçük bir "hoş seda'" kalmaksızın çıkıp gittiler.

TİYATRO

Ankara

Meydan Sahnesinde

Meydan Sahnesi, büyük ilgi gören şimdiki temsili "Siz ne yapardınız?" komedisini matine, suvare oynarken, ikinci oyununu da hazılamıştır. Önümüzdeki Çarşambaya prömiyerinin verileceği tahmin edilen yeni oyun Hugh Leonard'ın "Poker Partisi" ("Poker Session'") adını taşımaktadır ve psikolojik bir komedi niteliğindedir. Eseri Çetin Köroğlu sahneye koymuş, roller ise Kartal Tibet. Çetin Köroğlu, Yılmaz Gruda, Esin Avcı, Mediha Köroğlu ve misafir sanatçı olarak Devlet Tiyatrosundan Esin Afşar arasında paylaşılmıştır,

Meydan Sahnesinin bu mevsim repertuvarında yer alacak diğer piyesler şunlardır : Yılmaz Grudanın sahneye koyacağı, Mary Chase'in Ameritoada Puliteer armağanını kazan mış olan, "Hârvey" adlı komedisiyle Marcel Achard'ın "Tozpembe" (Turlututu) komedisi ve nihayet Çetin Köroğlunun sahneye koyacağı "Fantastik" adlı bir müzikal.

Erdinç Dinerin resitalî

İlk mim sanatçımız, ünlü mim ustası Marcel Marcaau'nun gözde öğrencisi Erdinç Dincerin geçen Pazartesi akşamı Küçük Tiyatroda vermesi bek lenen resital, tamirdeki resitalleri dolayısıyla verilmemiş. 19 Ekim Pazartesi gününe bırakılmıştır.

Biletleri şimdiden kapışılmakta olan bu mim resitali, sözsüz tiyatronun halkımız ve sanatseverlerimiz tarafından geniş bir ilgiyle karşılandığını göstermektedir.

1 Piyes gördüm

Oraloğlu Tiyatrosunda "Altona Mahpusları"

Oyun : "Altona Mahpusları" ("Les Sgguestrgs d'Altona").
Yazan : Jean-Paul Sartre.
Çeviren : Mahmut Sait Kılıççı.
Tiyatro : Oraloglu Tiyatrosu (İstanbul).
Sahneye koyan : Lâle Oraloğlu
Dekor : Teoman Orberk.
Işık : Lûtfi Akad.

Konu : İkinci Dünya Savaşından onüç yıl sonra Hitler Almanyasınm giriştiği o kanlı maceranın existentialiste açıdan duruşması: bu duruşmada yargıç da, savcı da, suçlular da nasyonal sosyalizmden ve onun metodlarından nefret ettikleri halde, karşı gelmek, "Hayır!" demek cesaretini duyamamış, tersine ona hizmet etmiş -ve Nüremberg mahkemesinden yakalarını kurtarmanın yolunu bulmuş- olanlardır: Alman donanmasına yüzlerce savaş gemisi yapmış olan sanayici von Gerlach baba ile, binlerce cana kıymış olan oğlu Frantz von Gerlach. Onüç yıldır saklandığı odada kızkardeşinden başka kimseyle görüşmeyen - ve onunla yatan - Frantz, Sartre adına, "İnsanoğlunun yüzdeyüz sorumluluğu"nun gecikmiş bir itirafını - ya da savunmasını - yapıyor, kanserden ölüme mahkûm babasıyla birlikte intihar etmeden önce de, nazi şeflerini ine çekmekle hiçbir şeyin düzelmiş, kurtarılmış olmıyacağını ve insanlığı çok daha korkunç tehlikelerin beklemekte olduğunu hatırlatıyor.

Oynıyanlar : Venüs Biriz (Leni). Lale Oraloğlu (Johanna), Cüneyt Türel (Werner). İhsan Yüce (Baba). Yağız Tanlı (Frantz) vs,

Beğendiğim : Geçen mevsimin acı tecrübelerinden sonra Oraloğlu Tiyatrosunun özlü oyunlara dönmüş ve -sahne imkânları kadar kadro imkânlarını da aştığı halde- "Altona Mahpusları" gibi önemli bir eseri sahnesine çıkarmak cesaretini duymus olması. Mahmut Sait. Kılıççının konuşma dilini zorlamıyan. temiz çevirisi Lale Oraloğlunun ağırbaşlı sahne düzeni ve tesirli Johanna'sı Teoman Orberkin. sadeliği içinde havalı dekoru. Lütfi Akadın o küçük sahneye. suni de olsa - bir ayna oyunuyla - derinlik kazandıran ışık düzeni Venüs Birizin inandırıcı oyunu.

Beğenemediğim : Venüs Birizin düzeltilmek isteyen diksiyonu Cüneyt Türelin amatör planda kalan tecrübeden yoksun oyunu İhsan Yücenin ve Yağız Tanlının imkânlarını aşan o yüzden de sürükleyici bir tesir ve ifadeye kavuşmayan von Gorlach Baba ile Oğlu

Sonuç : Mevsim başının fikir ve tiyatro yapısı ile oynanışı ters orantılı, en önemli oyunlarından biri,

Lûtfi AY

S İ N E M A

Oyuncular

Bir yıldız kaydı

Türk sinemasının "Kötü Adam"'ı Ahmet Tarık Tekçe, sinema oyuncusu olmadan önce "alelade" bir vatandaştı. Belirli bir işi, bir evi ve küçük küçük "tutkuları vardı. Fakat hiç bir zaman sinema oyuncusu olmayı aklının köşesinden bile geçirmemişti. Ama olaylar onu bir süre sonra sinemaya soktu ve Tekçe 200'ü aşkın filmde rol alarak, kendine özgü yeni bir tipin kahramanı oldu.

Bir rastlantı sonucu, küçük memu riyetini ve avuç içi kadarlık "Adalar Gazetesi"ni bırakarak kamera önüne geçtiğinde Tekçe, ilkin iyi adam rollerine çıkıyordu. Filmin baş erkek kahramanının yanısıra dolaşıyor, elinden geldiğince onun işlerini kolay laştırmağa çalışıyor ve kahramanın başı sıkıştığında imdadına yetişiyordu. Ama Tekçenin bu yardımseverliği pek uzun sürmedi. Nasıl beklenmedik bir anda sinema oyuncusu olmuşşa, yine öyle beklenmedik bir anda iyi insan rollerinden kötü adam rollerine aktarıldı. Bu aktarılmaya karşı duruş ne seyirciden ne de Tekçeden geldi. Her iki taraf da kolaylıkla bu yeni de ğişikliği kabullendiler ve Tekçe, sarkık bıyıkları, hafifçe yana çarpılmış ağzı ve belermiş gözleriyle başlangıçtaki rollerinin tam tersi bir kişiliği sürdürmeğe başladı.

Sinemada kötü adamlık ve bu çeşit roller seyirci için ve seyirci acısından nankör rollerdir. Sinematografik kuruluş, iki sevgilinin aşk serüvenleri arasına mutlaka bir karacalı bulundurmayı ve bu araya giren üçüncü insanın direnmesiyle ortalığın karışmasını zorunlu kılar. Gerilim, bu üçüncü karaçalı adamın davranıştan sonucu ortaya çıkacaktır. Beylik davinle "kötü adam" olarak nitelenen bu üçüncü kişi. her türlü kötülüğü yanmağa muktedirdir. Yerine göre ağadır. patrondur, malsahibidir Yani gerçek gücü durmaksızın elinde tutandır. Bu gücünü bir çevrenin, bir topluluğun yararına değil zararına kullanır.

Ahmet, Tarık Tekce kötü adamlığa seçtikten sonra ölümüne kadar geçen dönemde türk sinemasında, yalnızca bir çıkarcı bencil ve topluma sırt çevirmiş kişiyi canlandırdı. Gerçekte iyi bir sinema oyuncusu değildi. Olması da gerekli değildi zaten Sinema mız içine düştüğü çıkmazda öylesine tedirgin, öylesine kapkaççı bir işleme girmişti ki, iyi oyuncuyu ne arıyor, ne düşünüyordu. Bugün de aramamak ta ve düşünmemektedir. Çark, dişlileri arasına her yıl 200'e yakın filmi almakta, öğütmektedir. Ekonomik kurallar ve toplumsal gerçekler bu çeşit dönüşün karşısındadır. fakat temelsiz bir kuruluşun sineması olan yerli filmciliğimiz bu karşı durmanın da önünü almıştır. Nasıl almıştır, ne yoldan almıştır? Burası bilinmemektedir. Seyirci ve sinema salonları sayısı yıllık bilet satış toplamı böyle bir işlemi reddetmektedir. Ama yine yılda 200 türk filmi çevrilmekte yine iç pazar daraltılmakta ve yapımcılarımız yine biç bir şeyden yılmamaktadırlar.

Çark. dişlilerini döndürmeye devam etmektedir.

Tekçe, Akadın "Beyaz Mendil" inde

İyi "Kötü Adam"

Bu şaşırtıcı düzen içinde bir garip oyuncu. Ahmet Tarık Tekçe de kendine sinemada en sağlam yeri yapıyordu Toplum yaşayışı ve toplum psikolojisine paralel bir gelişim gösteren yıllık film modasına en kolay ve en rahat ayak uyduran oyuncu Ahmet Tark Tekseydi. Siyasal baskının arttığı. enflasyon kâbusunun kara bulutlarını Türkiye üzerine gerdiği ve yığınların karamsarlığın en uç noktasına vardığı dönemlerde, yapımcılar - yine bilinçsiz, fakat sağduyularının yardımıyla- derhal nabza göre şerbet, veriyorlardı DP'nin ilk iktidar yıllarında alınan büyük dış yardımlar siyasal hoşgörü, toplumda bir rahatlama, yaratmış ve türk film seyircisi kendi içinde bulunduğu durumun dışında yasayan kişilerin serüvenlerini nerdede görmeyi istemişti. O yıllardaki melodramlar. yoksulluk içinde cırpınan insanların gözler yaşartan serüvenleri bu gerekliliğin sonucudur..

Gereklilik - daha doğru bir deyim le zorunluk- en çok Ahmet Tarık Tekçenin işine yaradı ve onun ekmesine bol bol yağ sürdü. İki iyi kahramanı çileden çıkarmak, aralarını bozmak, kurulu yuvaları yıkmak. iyi kızları yürüdükleri yoldan etmek görevi, sinemamızda Ahmet Tarık Tekceve verildi Fiziği buna son derece uygundu Kalınlı enine boyuna bir *insandı*. Yüzü yuvarlaktı ensesini döven saçları, ağzının kenarlarını aşağıya doğru uzatan sarkık bıyıkları vardı.

Tekce türk filmlerinde üzerine yüklenen görevi yıllarca başarılı-başarısız yürüttü. Her filmde önüne gelene çatıyor, tabanca, bıçak, yumruk, ne bulursa iyilerin karşısına çıkıyor adamları öldürüyor, kadınları dövüyor. küçük çoçukları sırtına vurduğu gibi kaçıyordu. Bütün bunları yaparken de -iyi ve köklü bir oyuncu geleneğini sürdürmeden yoksun olduğudan- inandırıcı olamıyordu Olmasına, da imkân yoktu. Fiziği gerçi kötü adam

olmasına yardım ediyordu ama, Tekçe gerçekte iyi insandı. Çabuk ve çok çalışmak, bir günde üç veya dört film de ayrı ayrı rol almak zorunda olduğundan, rolün derinine inemiyor inemeyince de işi oluruna bırakıp, bir olup-bittiye getiriyordu. Böylesi davranışta ortaya çıkan yeni kişilikli Ahmet Tarık Tekçe, dolayısıyla seyircisi tarafından da ciddiye alınmıyordu Seyirci, Tekçenin yaptıklarının gerçek olmadığını sezinlemişti. Bir anlığına karanlık salonda perdeye yansıyan kiişlerin hikâyesine kendini kaptırıyor, fakat ışıklar yandığında ne olaylar dizisini, ne de kahramanlarını ciddiye alıyordu. Senaryo zorlaması yoktu, rejisör zorlaması yoktu, oyuncu zorlaması yoktu. Bu kadar çok zorlamasızlık karşısında türk seyircisi kendi başına buyruk olmanın zevkini tadıyordu tabii. Bu da vine Ahmet Tarık Tekçenin işine yaramakta gecikmedi ve Tekçe, dünya sinemasında çok sınırlandırılmış bir ortama rahatlıkla geçiverdi. Kötü adam. bütün kötülüklerine ve işlediği bütün suçlara rağmen yine de seyircisi tarafından bağışlanmaktaydı.

İkinci dönem gelip çattığında Ahmet Tarık Tekçe, kötü adamlığını her filme bir lâstik damga gibi vuran klişe bir oyuncu olmuştu. Dış yardımlar yine devam ediyordu ama. siyasal gerginlik giderek baskıyı doğurmuş enflâsyon, yanlış güdülen ekonomik politika sebebiyle güçlenmiş ve toplumsal tedirginlik başlamıştı. Yığınlar karamsardı, hiç birşeyle avunmuyorlardı. Menderesin yüzbinlik stad projeleri. Spor Toto oyunları halkı uyutmak için yeterli değildi.

Derken yapımcılar işe karıştılar, İyi durumda rahat ve bolluk içinde iken seyirci nasıl kendi durumunun dışındakilerin serüvenlerini görmeyi istemiş ve yapımcılar nasıl bu isteğe ayak uydurmuşlarsa yine öyle yaptılar. Asık yüzlü, siyasal baskının tedirgin ettiği, para değerinin alış gücünü gitgide kaybettiği bu bunalımda yapımcılar seyirciye uyutucu filmleri sürmeye başladılar.

'Kötü Adamlık"tan komedyenliğe

Yalnız yapımcılar bir noktayı unutmuşlardı. Komedi, iptidailiğin ötesinde. değişik, apayrı birşeydi ve her oyuncu kodemide başarı gösteremiyordu. Sinemamız komedi türünü şimdiye kadar hemen hemen hiç denemediği için. yapımcılarıyla birlikte senaryocular, rejisörler ve oyuncular da türlü morluklarla karşılaştılar.

İlk zafer, konu seçiminde elde edildi. Eski vodviller, bulvar komedileri ve tulûat espirileri. konulup unutuldukları tozlu raflardan indirildi ve günün tezgahına geçirildi Şimdi ele alınması gereken, rejîsörlerden önce oyuncuların durumlarıydı Eldeki mevcut oyuncular komediye yatkın düşmediler. Düşmediler, ama, yapımcının bunun üzerinde öyle uzun boylu kafa yoracak ne vakti vardı. ne de aklı Olanla idare etmenin yolu varken, da ha uzaklara gitmek yersizdi, zararlıydı Zar. başlangıçta, perdenin en ünlü kötü adamı Ahmet Tarık Tekçe üzerine atıldı. Kötü adamlığı sırasında tek tip kötü adamlığı yüzünden pek ciddiye alınmayan Tekçe, yeni rollerinde hamence tutuldu ve oturdu. Seyirci, bu sevimli ve gerçekdışı kötü adamı, güldüren rollerde kesinlikle yadırgamadı. Tekçe, yapmakta olduğu kötülükleri bırakmış, iyimser, hoşgörü sahibi, babacan ve tonton bir kişiliğe bürünmüştü.

Devrim sonrasında durum bir üçüncü döneme, yâni duraklamaya girdiğinde, yığınlar psikolojisi de duraklamaya doğru yöneldi ve yeni dönemde yapımcılar modasız kaldılar. Komediler yine iş yapıyordu ama. bunun yanısıra birinci dönemin filmlerine seyirciler ilgi gösteriyorlardı. Yapımcılar bu defa ikiye bölündüler. Komedilerle birlikte melodramlar. avantürler de yıllık programlarda yerlerini aldılar

Arada ezilen Ahmet Tarık Tekçe oldu.

Tekçe, artık her türde de rol alıyordu. Bir filmde kötü adam bir filmde iyi adam. bir başka, filmde ise komiği canlandırıyordu. Bu çok türde kişiliğe bürünme giderek Tekçeyi yıprattı ve ününü yitirme tehlikesine götürdü. İki yıldır artık eskisi gibi çok filmde oynamıyor. günde dört filme birden yetişme çabasını gösteremiyordu. Ayrıca bundan dört yıl önce düştüğü hatasını da tekrarlamış, ve partiyi kaybetmişti.

Seyirci, perdede gördüğü kahramanı gözünde büyütmke ve onu bir cesit efsaneleştirmektedir. Sinema oyuncusu seyirci ile kendi arasında bu aralığı sürekli olarak korumak zorandadır. Starların star kalışlarındaki neden de buradan doğmaktadır.

Tekçe ilk hatasını, kendi adına kurduğu bir toplulukla Anadolu turnesine çıkın seyircisi ile karşıkarşıya gelmekle işledi. Oyuncu ile seyirci arasındaki aralık bu karşıkarşıya gelişle, ortadan kalktı ve büyü bozuldu.. Büyünün bozulması. Tekçenin filmlerine karşı seyircinin ilgisini azaltmakta geçikmedi Bu ilgisizlik kolaylıkla yapımcılara geçti ve Tekçe beklenmedik bir anda. şöhret merdivenlerini inmeğe başladı.

Önceki haftanın başlarında vukubulan bir otomobil kazası sonucu hayata gözlerini yumduğunda sinemanın en ünlü "Kötü Adam"ının durumu buydu.

(Basın : A — 11334) — 1332

ŞİDDETLİ
BAŞ
AĞRILARINA
KARŞI
GRİPİN
başarı ile kullanılır!
GRİPİN
KİNİNLİ GRİPİN
GRİPİN
4-29
GRİPİN 4 saat ara ile günde 3 adet alınabilir

Bu bir REKORDUR!

ZİRAAT BANKASI

Tasarruf Sahiplerine bir tek çekilişte

6 milyon lira

dağıtıyor. *Bu da bir REKORDUR!..*

Kaptan Joschua 11 m.lik yelkenli bir tekne ile New Port dan hareket ederek 74.030 km. uzunluğundaki deniz yolu ile dünya turunu tek başına 3 sene, 2 ay, 2 günde başardı. Bu zaferine rağmen Joschua yüzme bilmiyordu.

BU BÜYÜK ÇEKİLİŞTE

40 APARTMAN DAİRESİ
5 ADET 100.000 LİRA
10 ADET 50.000 LİRA
20 ADET 25.000 LİRA
50 ADET 5.000 LİRA

ZİRAAT BANKASI

AYRICA

33308 TALİHLİYE ÇEŞİTLİ PARA İKRAMİYELERİ VERİYOR